

תשורה

תדפיס מתוך ספר על הגאון החסיד
הרב הלל פבזנר ע"ה

מזכרת משמחת בר המצווה
של התמים הלל הלוי סגל שיחי'

כ"ח ניסן ה'תשפ"ה

ב"ה

פתח דבר

ברגשי גיל ושמחה אנו מתכבדים להגיש בזאת למשתתפי בר המצווה של בננו התמים הלל הלוי שיחי', תדכיס מתוך ספר שיצא לאור בקרוב על הסבא רבה של חתן בר המצווה – הרב הגאון הלל פבזנר ע"ה, רב קהילת חב"ד ליובאוויטש בפריז שבצרפת.

זכינו שבננו הלל שיחי' מגיל צעיר מאוד, שינן במשך תקופה ארוכה משנה ועוד משנה, פרק ועוד פרק, מסכת ועוד מסכת. עד שסיים לשנן את כל ששה סדרי משנה בעל פה. ולאחר מכן שינן את כל ג"ן פרקים בספר התניא קדישא.

דבר שעורר בנו הערצה ורצון לדעת מהיכן שואב את הכוח והמרץ, התחלנו לברר על הסבא שעל שמו הלל שיחי' נקרא, ובמהרה גילינו שהוא נשא בעצמו את הגאונות הזו. בשנות האימה ברוסיה הקומוניסטית כאשר לא היה תלמוד תורה, ישב הסבא הרה"ג הלל ז"ל בבתי הכנסת ולמד ושינן את ספרי התלמוד וכך הצליח ללמוד מסכת אחר מסכת. כאשר הצליח לצאת מרוסיה הורה לו הרבי הרי"צ ללמוד בכל יום שבע משניות בעל פה. וכך נעשה כספר תורה מהלך.

במהרה נוכחנו לדעת שלתת שם על סבא כזה גדול זוהי זכות עצומה המביאה עימה כירות מתוקים.

חקרנו, שאלנו, אספנו מידע מאנשים מקרובי משפחה אודותיו, דבר שדרש התמסרות,
וכעבור שנה נאסף חומר רב, ובקרב יצא לאור ספר אודותיו.

לכבוד אירוע בר המצווה אנו מתכבדים לתת לכם תשורה זו, שמסמלת יותר מכל את
ההערכה שלנו לשורשים שלנו, שמלמדים אותנו מהי מסירות נפש עבור לימוד תורה
והפצת יהדות.

אנו נושאים תפילה להקב"ה שכל אחד מאיתנו יצליח במשימותיו ובשליחותו בעולם
לנחת רוח הרבי מליובאוויטש, לעשות לה' דירה ראויה כאן בעולם הזה ונזכה במהרה
לגאולה האמיתית והשלימה!

הרב שניאור ושיינא סגל

כפר האורנים, ארץ הקודש

ניסן ה'תשפ"ה

תוכן עניינים

פרק א' – קורות חייו.....5

ילדות בצל הרדיפות הקומוניסטיות / אביו – שליח במסירות נפש / המפגש עם הרבי הריי"צ – רגע מכונן / הידוק טבעת החנק / מעצר והגליה / דאגה עמוקה לחינוך / המעבר לחרקוב / ישיבות "תומכי תמימים" במחתרת / "תורה שלמדתי באף" / האשכנז והדילמה / אימת המאסר והפרידה / פסק הדין / הצוואה ופרידה רוחנית / ההסתלקות לגנזי מרומים / מסירות נפש של אם בישראל / אינו ככל הילדים / גאון בפיזיקה / בית הכנסת חסידי / יציאה מרוסיה / נסיעה לפראג / ברכת הרבי ליציאתו בשלום / לימוד אמנות הזביחה / שידוך / לימוד משניות בע"פ / ברכה לחתונה / מסירות נפש על שמירת שבת ויו"ט / הגעה לפריז / סיוע להורים בפרנסתם / עבודתו בישיבה / חלוקת הכיתות / לב מבין / זיכרון פנומנאלי / שקוע בתורה / שיעור בהכנה / דייקן נפלא / מבחן בקיאות / היעדרות מהישיבה / דו"ח ממצב התלמידים / דו"ח מהמדובר בהתוועדות עם התמימים / שיעורים שנחקקו בתלמידים / אהבת ישראל / דאגה לשלום כל תלמיד / החזרת תלמיד מפריע לכיתה / מעשה בבשר שלא הוכשר כדין / אחריות על תבשיל שנטרף.

פרק שני – רבנות 52

מענה בכל עת ושעה / דמות של רב בישראל / גמרות מתעופפות / דרשה לחיים /
כוחו של רב / תשרי אצל הרבי / התוועדות חסידים בחג הסוכות / שקוע בלימוד /
ראיית נרות שבת / תפילה באריכות / חזרת חסידות / מסירת הרצון / מדות טובות /
ביקור חולים בפועל / לעזור ליהודייה בגשמיות / רגישות אנושית / כוחו של הרב
לקבוע שאלות במבחן רפואי / מילה של רב / ידע בהנדסה / אכפתיות וסיוע
לסטודנט / התוועדות שהשאירה חותם לדורות / שמירת שבת / בזכות תפילה אחת
/ השפעה מביקור במוסדות 'סיני'.

פרק שלישי – ניהול מוסדות 72

'סיני' / צעירי חב"ד כפשוטו / חנוכת הבניין / מסע הגבירים אצל הרבי / הוראת הרבי
שהתבצע על ידי הפקיד הגוי / קשר אישי עם נשיא צרפת.

פרק א' – קורות חייו

ילדות בצל הרדיפות הקומוניסטיות

ראשית חייו של הרב הגאון ר' הלל פבזנר נטועים בתקופה האפלה שלאחר המהפכה הבולשביקית. המהפכה, שהתחוללה בשנת תרע"ז (1917), הביאה עמה משטר קומוניסטי שהלך והעמיק את דיכוי חיי הדת בברית המועצות, תוך שהוא מפתח מנגנונים מתוחכמים של רדיפה ודיכוי. בעולם זה של אימה ומסתור, פתח הרב פבזנר את עיניו וחווה על בשרו, עוד משחר ילדותו, את המציאות הקשה והאכזרית של חיים יהודיים תחת עול הרדיפות של משטר אכזר אשר חרת על דגלו לכלות ולעקור את כל זכר לחיי הרוח והקדושה.

מימין: שרה פעוזנער, אמה אחותה, בנה הלל, בתה אסתר, בעלה דוד פעוזנער, אידלא פיל, בעלה בן ציון פיל, למעלה: בנם יעקב, על ברכיו: בתם פרומה שרה, אברהם ברוך פעוזנער, על ברכיו: יהודית, ויצחק שלמה, למעלה: בנו שלום דובער, אצלו: בנו הלל, למטה ממנו: בתו פרומה, אצלה אמו אלטע ש. צ. פעוזנער, אצלה ברכה זלצמן, על ברכה: בתה שרה.

אביו – שליח במסירות נפש

הרב אברהם ברוך פבזנר הי"ד

אביו, הרב אברהם ברוך הי"ד, שימש כשליחו הנאמן של הרבי הרי"צ (רבי יוסף יצחק שניאורסון, האדמו"ר השישי בשושלת חב"ד) נ"ע בעיר מינסק. כרב וכמשפיע, פעל ללא לאות לשימור הגחלת היהודית בעיר, שהלכה והתמעטה תחת המגף הקומוניסטי. מסירותו הבלתי

מתכשרת העמידה אותו במוקד התנכלויות השלטונות, אך הוא לא נרתע. בתקופה שבה עצם קיום אורח חיים יהודי היה בגדר מרידה במשטר, המשיך הרב אברהם ברוך בפעילותו היהודית והתורנית הענפה: הנחיל דברי אלקים חיים לעם הנדכא והנרדף, סידר חופות וקידושין בסתר בביתו, וקיים התוועדויות חסידיות אשר כאבוקות אש התלקחו בלבבות הצמאים.

המפגש עם הרבי הרי"צ – רגע מכונן

בתקופה זו, המנהיגות הרוחנית של יהדות רוסיה, בדמותו של הרבי הרי"צ, סבלה אף היא מרדיפות קשות. הרבי עצמו נעצר ונידון למוות בשנת תרכ"ז (1927), ורק בעקבות לחץ בינלאומי חסר תקדים הומר עונשו לגלות, ולבסוף הורשה לצאת מברית המועצות. ביום אסרו-חג הסוכות תרכ"ח עתיד היה הרבי לעזוב את אדמת רוסיה. לקראת שמחת תורה נהרו חסידים רבים אל לנינגרד, כדי להיפרד מהרבי לפני יציאתו

מרוסיה – יציאה שסימנה את סוף הנוכחות הרשמית של הנהגת חב"ד ברוסיה הסובייטית.

והרב אברהם ברוך, למרות הסכנה האורבת בדרכים, נטל עמו את בנו הקטן הלל, אז בן חמש וחצי (לימים, בחקירות הקג"ב, הודה הרב אברהם ברוך בנסיעה הזו לרבי אך העלים מהם את העובדה שלנסיעתו זו לקח עמו את בנו הלל). ובהתוועדות האחרונה, כאשר פניני דמעות נקוו בעיניים והלבבות רעדו כעלה נדף מפני פחד העתיד, הרים האב את בנו הקטן על כתפיו, כדי שיוכל לראות מעל ראשי הקהל את פני הצדיק, וילחש באזנו מלים אשר עתידות היו להיחקק בלבו לעולמים:

"תסתכל חזק על הרבי ותחקוק את התמונה הזאת בזכרוןך! געדיינק! (זכור!)"

הרבי הריי"צ

שנים רבות לאחר מכן, כאשר סיפר ר' הלל על אותו רגע מכונן, היו עיניו מתלחחות והוא היה חותם את דבריו בהתרגשות עצומה:

"איך געדיינק! (אני זוכר!)"

זיכרון קדוש זה, של פני הרבי באותם רגעים אחרונים ברוסיה הסובייטית, היה כעמוד אש שהאיר את דרכו בשנות הרדיפות והסבל שעוד נכוננו לו, עד אשר זכה לצאת מארץ הצלמות אל מרחבי הדרור.

הידוק טבעת החנק

עם התבססות המשטר הקומוניסטי, הלכה והתהדקה טבעת החנק סביב היהודים שומרי התורה והמצוות, ובפרט סביב מנהיגיהם הרוחניים. ה'בסקציה' (המחלקה היהודית של המפלגה הקומוניסטית) – שהורכבה ברובה מיהודים מתבוללים שהתנגדו בחריפות למסורת, בני בליעל אשר מכרו נשמתם למפלגה ורדפו את אחיהם בחמת זעם – החלה במסע מאורגן של סגירת בתי הכנסת במינסק בזה אחר זה, במסגרת המדיניות האנטי-דתית הכללית.

באחד מימי החורף של שנת תר"צ (1930), התרחש אירוע שהיווה נקודת מפנה בחיי המשפחה. חבורת סנדלרים יהודים פורקי עול, שפעלו בהשראת ה'בסקציה', ניסתה להשתלט על בית הכנסת חב"ד בעיר, במטרה להסב אותו למועדון תרבות סובייטי. ויחרד לבם של המתפללים, וינעלו את דלתות בית הכנסת. אך הפורעים לא נחו ולא שקטו, ויבקשו לבוא דרך עזרת הנשים. ברגע קריטי זה, עלה הרב אברהם ברוך על

בית הכנסת במינסק

הבימה, אחז בבול עץ חד, והניף אותו בתנועה מאיימת לעבר הפורעים כשהוא מזהירם כי ישליך את בול העץ על מי שיהיו לפלוש לבית הכנסת, ובכך הצליח להניס את המתכרצים.

מעצר והגליה

מעשה הגבורה הזה לא עבר בשתיקה. לא חלף זמן רב, והרב אברהם ברוך נעצר. השלטונות האשימו אותו באישומים כפולים: "בריונות" והחזקת מכתב מהרבי הריי"צ,

שכלל הנחיות לארגון ישיבות ו'חדרים' מחתרתיים. מעצרו היה חלק מגל רדיפות נרחב יותר שפקד את מינסק באותה תקופה, ובמסגרתו נעצרו שלושים רבנים ואישי ציבור יהודיים.

מעצר זה, שאירע בימי מדיניות ה"יבסקציה", עורר הד בינלאומי, ודווח בהרחבה בעיתונות היהודית בעולם החופשי, ואף ב"ניו יורק טיימס". בעקבות זאת, החל מסע שתדלנות אינטנסיבי להבטחת שחרורם של העצורים. רק לאחר הפעלת לחץ בינלאומי ניכר, שוחררו לבסוף הרבנים, אך נגזר עליהם גירוש מבתייהם.

לאחר שחרורו, המשיך הרב אברהם ברוך בעבודתו המסורה בהפצת יהדות, אך משהגיע לידיעתו כי השלטונות מתכננים לאוסרו בשנית – הפעם לתקופת מאסר בלתי מוגבלת – נאלץ להימלט למקום מסתור. משפחתו נותרה במינסק, עד שיום אחד הופיעו נציגי השלטון וגירשו אותם מן העיר. הרבנית אלטא פבזנר, אשת חיל שנשאה בעול גידול הילדים בתנאים הקשים, נסעה עם ילדיה לבית אביה, הרב מנחם מענדל הילביץ, רבה של זעמבין, שאף הוא גורש מעירו אל העיר סנובסק. כך, בגיל שמונה בלבד, מצא עצמו הילד הלל נע ונד בדרכים, בפעם הראשונה במסכת נדודים ארוכה שעוד נכונה לו.

דאגה עמוקה לחינוך

בשל סכנת המאסר המתמדת שריחפה מעל ראשו, נאלץ האב לנדוד בין ערים שונות – מינסק, חרקוב ואחרות – ורק לעיתים רחוקות הצליח לבקר את משפחתו בסנובסק. בחג הפסח שנת תר"צ (1930) שהה הרב אברהם ברוך עם משפחתו בסנובסק, ובמהלך שהותו הקצרה ייסד שיעור יומי בספר התניא.

במכתב רווי געגועים ודאגה ששיגר לאחר החג מחרקוב, הביע האב חרדה עמוקה לחינוכם של ילדיו. בשל המצב המורכב, נעדרה מהם מסגרת לימוד מסודרת, דבר שהיה בעל חשיבות עליונה במשפחה למדנית זו. תחילה תכנן להביאם לחרקוב, אך גיסו, הרב אברהם זלצמן, הזהירו כי בשל מסע הרדיפות השיטתי נגד ה'חדרים' המחתרתיים, לא ניתן לקלוט ילדים נוספים. עובדה זו הייתה מדאיגה במיוחד לאור העובדה ששיבת חרקוב נסגרה כבר בקיץ תרפ"ט (1929) בעקבות לחץ השלטונות הבלתי פוסק.

משלא הצליח למצוא עבור הלל מלמד מתאים בסנובסק, החליט האב, למרות הקשיים והסכנות, לקחתו עמו לחרקוב. כאב מודאג, כתב במכתבו:

"והנה לא יכולתי להניח את הלל בסנובסק, כי אין מי שנתרצה ללמוד שם איתו, ועל כן הבאתיו איתי לפה. ומחפש אני דירה ולא נמצא לי עדיין, גם מבקשים סכומים רבים... אין דעתי להשתקע כלל בפה, כי לפני תשב"ר אין מקום בפה כי אם חו"ל... ומתי אזכה זה? כלתה נפשי להתראות בשובע שמחות".

שורות אלו משקפות לא רק את הדאגה הטבעית של אב לבנו, אלא גם את המצוקה העמוקה של יהודי שומר מצוות ברוסיה הסובייטית, המבקש להעניק לילדיו חינוך יהודי מסורתי בתקופה שבה הדבר היה כרוך בסכנת נפשות של ממש.

המעבר לחרקוב

לאחר נדודים ותלאות רבות, ובמאמץ בלתי נלאה, הצליח הרב אברהם ברוך להתיישב בחרקוב והביא אליו את בני משפחתו. חרקוב, שהייתה אז בירת אוקראינה הסובייטית, היוותה מרכז חשוב ליהדות המסורתית, על אף הרדיפות. כמו במינסק, גם כאן המשיך

האב בעבודת הקודש במסירות נפש, והמשיך להפיץ את אור התורה והחסידות מבלי להתחשב בסכנה האורבת.

בית הכנסת בחרקוב

בית הכנסת מְצַנְאָסקי בחרקוב הפך למעיין של תורה בזכות הרב פבזנר. כל יום היה פותח בשיעור חסידות ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן לפני תפלת שחרית. ולאחר התפלה, היה חוזר ומלמד משניות לצבור הצמא לדבר ה'. בין מנחה למעריב היה מוסר שיעור בתניא, ולאחר ערבית היה מעמיק בים התלמוד. כל באי בית הכנסת היו מתאספים לשמוע את שיעוריו, שנמסרו בטוב טעם ובבהירות מופלאה, באופן שכל אחד, לפי מדרגתו, יכול היה להבין. ומילותיו היו כטל נושב על אדמה צמאה עבור המתפללים, שהיו מתאספים סביבו.

והנער הלל היה מתלווה אל אביו ומקשיב לשיעורים השונים, ואת שיעורי ה'עין יעקב' – אוסף אגדות חז"ל מהתלמוד – שמע שוב ושוב, עד אשר נחקקו בזיכרונו והיה מסוגל לשנן אותם בעל פה, מילה במילה.

מעבר לשיעורים הציבוריים, הקדיש האב זמן רב ללימוד אישי עם בניו, ובמיוחד עם הלל, שהראה סימני כישרון מיוחדים.

ישיבות "תומכי תמימים" במחתרת

גזרות המשטר הקומוניסטי בברית-המועצות הטילו חובה על כל ילדי המדינה להתחנך בבתי הספר הממלכתיים, שבהם נלמדה האידיאולוגיה המרקסיסטית-אתאיסטית.

מערכת חינוך זו ביקשה לעקור כל שורש של אמונה, ולחנך את הנוער ברוח ההשקפה הקומוניסטית הלוחמת בדת.

נוכח סכנה רוחנית מוחשית זו, התייצבו חסידי חב"ד, בהוראתו הברורה ובהכוונתו הנמרצת של כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע, כחומה בצורה, ונמנעו בתוקף מלשלוח את בניהם ובנותיהם אל ה"שקולע" (בית הספר הממשלתי ברוסית) – אותו כבשן שנועד לצרוב את נשמותיהם הרכות ולהטמיען באידיאולוגיה הזרה. בתחבולות ובדרכים נסתרות, לא פעם תוך נטילת סיכונים ממשיים לחירותם ואף לחייהם, הסתירו את היעדרות ילדיהם מהמסגרות הכפויות, ובלבד שלא יאלצו לטעום מכרי הבאזשים.

ביתו של ר' אברהם ברוך התנהל ברוח של מסירות נפש הן בעניין ההקפדה על קיום התורה והמצוות ברוח החסידות והן בעניין חינוך הבנים והבנות. בנותיו לא ביקרו מעולם בבית הספר הממשלתי (ה"שקולע"). ר' אברהם ברוך ורעייתו נאלצו לשלוח אותן כבר בהיותן בגיל צעיר לקרובי משפחתם שהתגוררו בערים רחוקות שם לא היה החשש פן השלטונות ישלחו אותן ל"שקולע" בעל כורחן.

את בניו של ר' אברהם ברוך ללמוד במחלקות השונות של ישיבות "תומכי תמימים", אשר פעלו במחתרת ברחבי ברית המועצות. מכאן רדיפות השלטונות, נאלצו הישיבות לנדוד תדיר ממקום למקום כדי להימלט מעינם הפקוחה של סוכני הנ.ק.ו.ד. הלל החל את לימודיו בעיר ברדיצ'ב, שם למד יחד עם אחיו שלום בער, ולאחר מכן נדד לעבר העיר ז'יטומיר ואח"כ לז'ארוז'ה.

יתורה שלמדתי באף¹

"אמר רבי חנינא בר כפא: אף חכמתי עמדה לי – תורה שלמדתי באף נתקיימה לי".¹
מאמר זה קיבל משמעות מוחשית בחיי התמים הלל, אשר חרף הנדודים, הפחדים,
הרעב והרדיפות – לא חדל מלעמול בתורה ביגיעה ובסקידה.

הגאון ר' חיים קרייזווירט

לימים, כאשר נשאל על ידי הגאון רבי חיים
קרייזווירט זצ"ל, גאב"ד אנטוורפן, היכן למד וקנה
לו בקיאות כה מופלאה בש"ס, השיב בפשטות
אופיינית: "בישיבת רוסיה"...

רק שברירי עדויות ורסיסי זיכרונות נותרו מאותם ימים אפלים, שכן הרב הלל עצמו
מיעט לדבר על כך, ורק בשנים מאוחרות יותר חשף טפחים ספורים. כך סיפר:
"הישיבה התקיימה בבית הכנסת המקומי. אך סוד קיומנו היה ידוע רק ליחידי סגולה
מקרב אנשי העיר אשר ניתן היה לבטוח בהם בלב שלם. בשעות התפילה, עת
התאספו המתפללים הקבועים, היינו אנו, תלמידי הישיבה, מתחבאים בדומיה מוחלטת
בעזרת הנשים או באחד מחדרי הסתרים של בית הכנסת. רק לאחר שהאחרון שבהם
היה עוזב את המקום – היינו יוצאים ממחבואנו ושבים אל ספסלי הלימוד באולם
הגדול.

¹ ראה קהלת רבה ב, ט.

הפחד היה בן לווייה קבוע. לא העזנו אפילו לכנות ולבקש רשות רשמית מגבאי בית הכנסת לשהות במקום, שמא ייענש אם ייודע לשלטונות כי הוא מסייע או אף יודע על קיומה של הישיבה המחתרתית.

את ארוחותינו הדלות סעדנו בביתו של יהודי יקר, אוהב תורה וירא שמים, שהיה גם איש סוד נאמן. הלה פתח בפנינו את דלתות ביתו ואת לבו, חרף הסכנה העצומה שריחפה מעל ראשו בשל כך.

תופעה נוספת, פרדוקסלית כמעט, שאפיינה את התקופה ההיא הייתה ריבויים של ספרי הקודש בבתי הכנסת. יהודים רבים, אשר חששו פן ייתכסו חומשים, גמרות ושאר ספרי קודש בבתייהם הפרטיים בעת חיפוש פתע של השלטונות, מיהרו להפקיד את אוצרותיהם הרוחניים בבתי הכנסת. בעיניהם, ובמידה רבה של צדק, היו בתי התכילה, על אף הפיקוח עליהם, מקום מוגן ובטוח יותר עבור הספרים היקרים מכז.

האשכנז והדילמה

בראשית שנת תרצ"ז (1937), התמים הלל חלה ונפל למשכב. הוא לקה במחלת השנית (סקרלטינה), מחלה מידבקת, קשה ומתישה, המתאפיינת בחום גבוה, כאבי גרון עזים וכריחה אופיינית. בשל חומרת מצבו, אושפז בבית הרפואה הממשלתי בעיר ז'יטומיר, הסמוכה לברדיצ'ב, שם שהה למעלה מחודש ימים תחת טיפול רפואי.

בעודו מאושפז, בין תקווה לייאוש, הגיעה הודעה קשה מן הישיבה: מחמת הדוחק והצפיפות הגדולים השוררים במקום, לא תוכל הישיבה לקלוט חזרה את הלל, וגם לא את אחיו שלום דובער (ששהה עמו). ההצעה המעשית שעמדה על הפרק הייתה

לשלוח את הלל, לכשייצא מבית הרפואה בשעה טובה, אל בית הוריו בחרקוב, כדי שיתחזק וישיב את כוחותיו לאחר המחלה הקשה.

במכתב פ"נ (פדיון נפש) נרגש ודואג, רווי בכאב אב המבקש רחמי שמים, פנה ר' אברהם ברוך אל כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע:

"פ"נ: אנא לעורר רחמים ממקור הרחמים והחסדים האמיתיים עבור התמים הלל בן אלטא תחי', השוכב בבית הרפואה בז'יטאמיר במחלת סקורלאטין ר"ל, זה יותר מחודש ימים. ובימי החנוכה נכון לצאת משם בשעה טובה בעזרת השם יתברך.

מציעים לפניי לשלוח אותו לביתו להחזיק בריאותו לאחר מחלתו. אך קשה עליו הדבר שיבוא וישהה עמי.

(בדרך אגב הודיעוני משם כי רוצים לשלוח חזרה לביתי את אחיו שלום דובער שי', מחמת שאין מקום ואין חדר עבורם וכו').

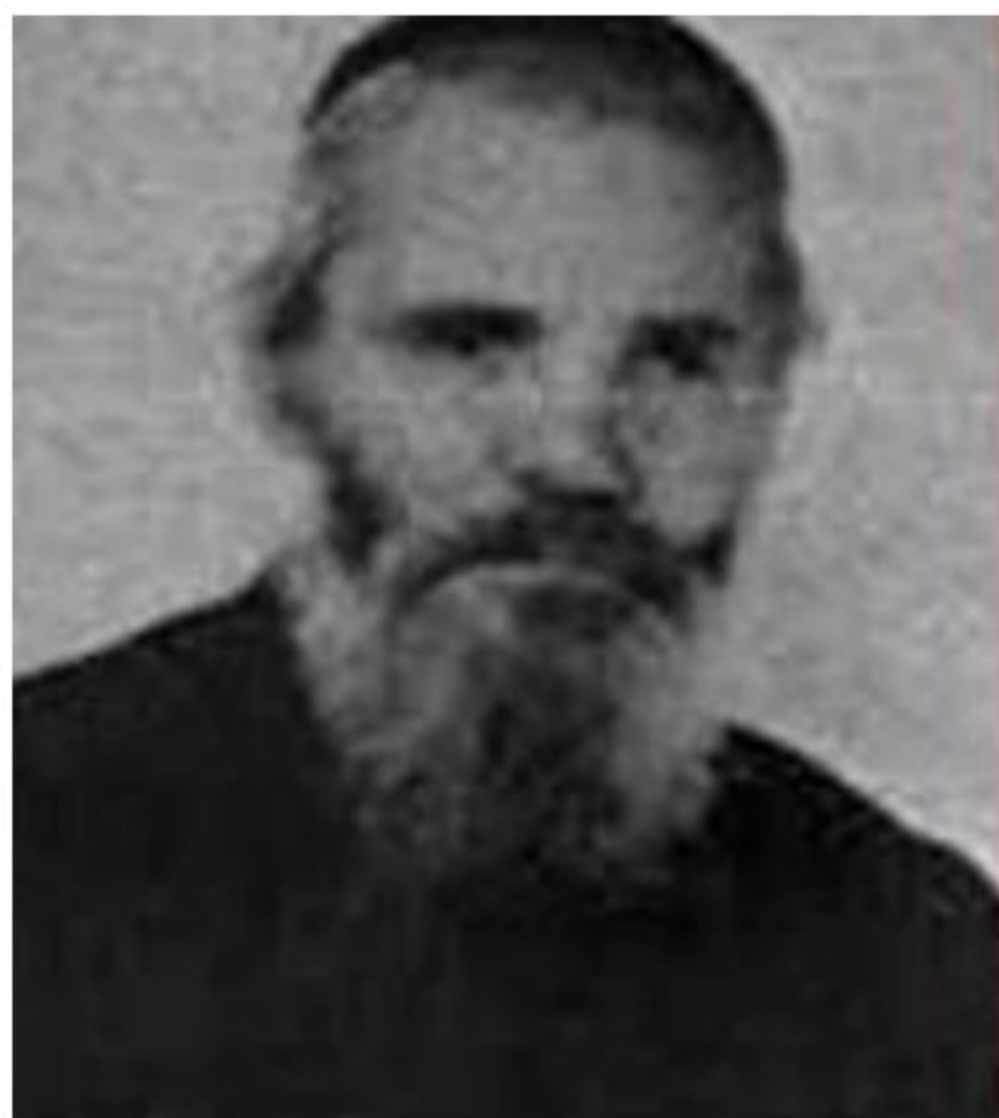
האב הדואג התקשה להעלות על דעתו את האפשרות ששני בניו ישובו לביתו וישהו עמו בעת ובעונה אחת. לא רק בשל הסכנה הביטחונית המוגברת והחשש המתמיד מפני הלשנה ועין הרע של השלטונות, אלא גם ובעיקר משום שבעיר מגוריהם, חרקוב, לא התקיימה באותם ימים מסגרת ישיבתית פעילה עבורם. הוא חשש מההשפעה הרוחנית השלילית של הרחוב הסובייטי ומהבטלה הרוחנית הכפויה. חדור אמונה ותקווה, שיגר מכתבים נוספים לרבי, בבקשת עצה ותושייה.

ואכן, התפילות והשתדלנות נשאו פרי: שלום דובער הצליח לשוב ללימודיו בברדיצ'ב. אולם, גורלו לא שפר עליו. כשנה לאחר מכן, בעת התוועדות חסידית שנערכה לכבוד כ"ד בטבת (יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן), נעצר יחד עם קבוצת תלמידים נוספים. לאחר חקירות צולבות ומתישות, בהן ניסו החוקרים הסובייטים לחלץ מהם

מידע על רשת הישיבות והפעילים בה, הועברו כמה מהנערים, ושלוש דוברים ביניהם, לבית יתומים ממשלתי – מוסד שנועד 'לחנכם מחדש' ברוח הקומוניזם. רק בזכות תעוזה ומסירות נפש יוצאת דופן של חסידים אמיצים, שתכננו וביצעו מבצע הברחה נועז, הצליחו לחלצו יחד עם חבריו מבין כותלי המוסד ולהשיבם אל חיק היהדות המסורה.

אימת המאסר והפרידה

ר' מאיר גורקוב

בשנת תרצ"ט (1939), על רקע המציאות הקשה והצורך הדחוף במסגרת חינוכית לבני הנעורים המקומיים, התגבש בקרב חסידי חב"ד בחרקוב רעיון נועז ומהפכני כמעט: להקים ישיבת "תומכי תמימים" בעיר עצמה. את ההצעה הגה החסיד הנמרץ ר' מאיר גורקוב, הוא פנה עמה אל ותיקי וחשובי החסידים בעיר.

באסיפה חשאית וגורלית, שהתקיימה בח' באדר תרצ"ט, דנו המשתתפים בכובד ראש בפרטי התוכנית, בהיבטים הלוגיסטיים, באתגרי המימון וההסתרה, ובתכני הלימוד. ונפלה ההחלטה: הישיבה החדשה תיפתח מיד לאחר חג הפסח הבעל"ט.

אך הצללים ארבו מכל עבר. גל מעצרים חדש החל מתרקם במסדרונות האפלים של הנ.ק.וו.ד. (המשטרה החשאית הסובייטית). ה'מוסר' (מלשין) הידוע לשמצה – איש אשר מראהו החיצוני היה כשל חסיד ירא שמים, אך נשמתו נמכרה לשלטון הזדון –

נדד מעיר לעיר. בתחפושתו ובהעמדת פנים מיומנת הצליח להפיל ברשתו חסידים רבים ותמימים, אשר לא זיהו את הזאב בעור הכבש.

כאשר הגיע אותו מלשין ארור לחרקוב, דומה כי ר' אברהם ברוך, בתמימותו, לא נזהר דיו. הוא לא שיער בנפשו כי ה'תמים' המוכר לו, משנים עברו, הפך לעבד נרצע של המשטר האכזר, ולא זו בלבד שלא חשד בו, אלא אף פתח בפניו את דלתות ביתו ואירחו כיאות.

האסון לא איחר לבוא. בליל מוצאי שושן פורים, שעה אחת אחר חצות הלילה, בעוד בני הבית נמים את שנתם, פשטו אנשי הנק.וו.ד הארורים על בית משפחת פבזנר, ובמקביל פשטו גם על בתייהם של חסידים נוספים. חיפוש אלים, מדוקדק ומאיים נערך בכל פינה וחור, תוך הפיכת הבית על כיוו וזריעת הרס ובהלה.

באחת מפינות הבית ניצבה צנצנת זכוכית ובה יין שהוכן ונשמר בקפידה לקראת חג הפסח הקרב ובא. כאשר ניגש אחד מאנשי הבולשת לבדוק את תכולתה, זעק הלל הצעיר שלא ייגעו ביין, מחשש שיהפוך ל"יין נסך". על קריאתו זו השיבו לו בזעם ובאיום בוטה: "עוד מילה אחת – ואתה מצטרף לאבין!"

מאותו רגע נורא, נעלמו עקבותיו של האב, ר' אברהם ברוך פבזנר. אפלה ואי-ודאות אכפו את המשפחה החרדה. רק לאחר זמן רב, במאמצים ותלאות, נודע להם כי הוא כלוא בבית הסוהר הידוע לשמצה בקייב. בינתיים, נקרא גם בנו הלל לחקירה במשרדי הנק.וו.ד. שנים רבות לאחר מכן, בהיותו כבר בארץ החופש, גולל הלל את אשר אירע באותה חקירה מצמררת:

"החוקר שאל אותי: מדוע אינך נרשם כחבר במפלגה הקומוניסטית? ענית: וכי מישוהו ביקש ממני עד כה להירשם?

הוא הרים את גבותיו ואמר בכעס: 'התכוח הזה לא נפל רחוק מהעץ'...

פסק הדין

במרתפי החקירות עונה ר' אברהם ברוך עינויים קשים ומרים. החוקרים ניסו בכל דרך לשבור את רוחו, לגלות דרכו שמות של חסידים נוספים, פרטים על רשת הישיבות ועל הקשרים עם כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ששהה אז בפולין. אך הוא, במסירות נפש שאין לה שיעור, סירב בתוקף למסור נפשות מ ישראל או לחתום על הודאות שקריות ומפלילות. גופו נשבר תחת מכבש העינויים, אך רוחו נותרה איתנה כצור חלמיש. הרב אברהם ברוך בחכמתו מסר רק את שמות אלו שכבר לא היו בין החיים או שכבר עזבו את רוסיה.

פסק הדין, שנכתב בשפה בירוקרטית אטומה, אך חשף בין שיטיו את "פשעיו" האמיתיים בעיני המשטר האנטי-דתי, היה חד וברור:

"הנאשם פבזנר, התכתב בקביעות עם ראש הארגון האנטי מהפכני, שניאורסאהן [כוונתם לכ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע], אשר היגר מרוסיה לפולין בשנת 1927, ואשר משם הוא קיבל הוראות לניהול פעילות אנטי מהפכנית, בברית המועצות.

"פבזנר אירגן בית ספר דתי בלתי חוקי בבית הכנסת בחרקוב, שם הוא ניהל מידי יום ביומו תעמולה דתית, אנטי מהפכנית, מתוך שימוש בולט בחומר דתי, כפי שמסופר בעדותו של העד ג. [ה'מוסר' הנ"ל]. פבזנר אירגן התכנסויות בלתי חוקיות של אנשים דתיים בבית הכנסת, בקבוצות של עשרה עד חמשה עשר איש, ותחת המסווה של קריאה בתלמוד, ניהל תעמולה אנטי סובייטית.

"מבלי להתייחס לחוקים הסובייטיים בקשר לחינוך החובה של ילדים, פבזנר לא הרשה לילדיו ללכת לבתי ספר סובייטיים והוא חנך את ילדיו בביתו, והחדיר בהם את רוח הלאומניות והדת".

הצוואה וכרידה רוחנית

ביום ה' בכסלו שנת ת"ש (1939) נגזרה גזירת דינו של הרב החסיד אברהם ברוך פבזנר זצ"ל. פסק הדין הקצר והאכזר קבע: "פבזנר אברהם ברוך, בגלל השתייכותו לארגון אנטי-סובייטי [כינוי מכובס לפעילות יהודית דתית], יישלח לאחד המחוזות בקזחסטן לתקופה של חמש שנים".

בשלהי חודש שבט, לאחר מסע מפרך, הגיע הרב פבזנר אל מקום גלותו – הכפר הנידח טֶרֶנְאוֹזֶיק (Terenoze), השוכן בסמוך לעיירה קזיל-ארדא (Kyzylorda) בערבות קזחסטן הצחיחות. תנאי המחיה במקום היו ירודים באופן מחפיר, והם נתנו את אותותיהם בגופו, שגם קודם לכן לא שפר עליו חלקו בבריאות איתנה. מצבו הידרדר במהירות, והוא נפל למשכב בשל מחלת הצפדינה, פגע רע שפשה בקרב אסירי הגולאג בשל תזונה לקויה. נוסף על כך, ריאותיו נפגעו קשות מדלקת חמורה, שריד מצער לאלימות האכזרית שספג מידי חוקריו בעת מעצרו – מכות רצח שלא הותירו בו מתום, וגרמו נזק בלתי הפיך.

לקראת פורים התדרדר מצבו של הרב פבזנר. והוא אושפז בבית הרפואה המקומי הדל, כשהוא במצב קשה וצל המוות מרחף מעליו. ממיטת חוליו, חש כי שערי חייו עלי אדמות הולכים ונסגרים, וביקש להותיר אחריו צוואה רוחנית לרעייתו הרבנית ולבניו שיחיו. במילים היוצאות מן הלב, כתב לה:

[...] "אנא ה', רפא נא בפועל ממש וכו', ואם כבר הגיע קצי, הריני מצדיק עלי את הדין [...] בניי שיחיו, יאמרו קדיש כנהוג, רק שלא יריבו על זה חס ושלוש. הלל ושלוש בער שיחיו, ישתדלו ללמוד בין הערביים ברבים, אם אפשר להשיג זה בנקל דווקא. יצחק שלמה שיחיה, ייזהר להתפלל בציבור ולומר הקדיש, העיקר קדיש יתום. זה אני מבקש מכל בניי שיחיו, לשמוע [=להבין] פירוש המילות שאומר וכו'. יצחק שלמה שיחיה, אל יבלה זמן יתירה [לבטלה] בשבת הקדשים וכו'. וכל בית בייתי שיחיו, התנהגו בדרך הישר שהתחנכו, וכל שכן [שיוסיפו ויתעלו], שלום ושלווה עם הכל וכו', וה' יהיה בעזרכם בגשמיות וברוחניות, תמיד כל הימים, אמן כן יהיה רצון". [...]

צוואה זו, הכתובה בדם ליבו, לא הייתה רק הוראות מעשיות אחרונות, אלא תמצית השקפת עולמו ומשאת נפשו – המשך קיום התורה והמצוות, לימוד התורה, תפילה בציבור, והתנהגות בדרך הישר ובדרכי נועם, גם וביותר מתוך הקשיים והאתגרים.

חזון אחרון והבטחה שמימית

כאשר הגיע המכתב-צוואה לידיה של רעייתו, הרבנית אלטא ע"ה, נזעקה נפשה. בלא להשהות רגע, ארזה את מטלטליה המעטים ויצאה למסע ארוך ומייסר אל ערבות קזחסטן. לאחר שבוע ימים של טלטולי דרך מפרכים ברכבות משא ובדרכים לא דרכים, הגיעה לבסוף לכפר הנידח. שם, לאחר חיפושים, מצאה את בעלה האהוב בבית הרפואה, אך למרבה הכאב והצער, הבינה כי נותרו לו ימים ספורים בלבד עלי אדמות. במסירות אין קץ, סעדה אותו בימיו האחרונים, קשובה לכל הגה היוצא מפיו. בימים קשים אלו, גולל בפניה הרב פבזנר מקצת ממסכת הייסורים שעברה עליו בשנה החולפת מאז נלקח מביתו. בין השאר, גילה לה את הסוד שמאחורי תענית שלושת

הימים הרצופים שקיבל על עצמו בהיותם עוד בחרקוב, ימים ספורים לפני מעצרו הפתאומי. בעת ההיא, העלים ממנה את הסיבה, אך כעת, על ערש דווי, חשף את החזון שנגלה אליו.

סיפר לה, כי באותם ימים הופיע אליו בחלומו הגאון המפורסם, הרב אהרן תומרקין זצ"ל, רבה של חרקוב, שנפטר מספר שנים קודם לכן. בחלום, בישר לו הרב תומרקין כי הוא נקרא לבוא ולהצטרף לישיבה של מעלה: "אברהם ברוך", אמר לו, "אנו זקוקים לך כאן, בתור עשירי למניין". "כששאלתי את הרב תומרקין מה יהיה על אשתי ועל ילדיי הרכים", המשיך הרב פבזנר בלחש: "השיב לי כי הקדוש ברוך הוא, 'אבי יתומים ודיין אלמנות', הוא ידאג גם לאשר לי". ובנוגע לבנם הבכור, ר' הלל שיחיה, שמועד גיוסו לצבא האדום התקרב ובא, יעץ לו הרב תומרקין בחלום כי יש להצהיר על בעיה רפואית הקשורה בעיניים כדי לזכות בפטור.

לשמע הדברים, נתחלחלה הרבנית אלטא. "ומה יהיה עתידם של הילדים?" שאלה בחרדה, "מי ידריכם בדרך התורה והחסידות? מי ידאג למחסורם? וכיצד ינצל הלל מן הגיוס הכפוי?" על אף חולשתו הגדולה, הרגיע אותה הרב אברהם ברוך ואמר לה שהיא תעסוק בחינוך הילדים ברוח החסידות, והוא יסייע לה כפי יכולתו, בהיותו בגן עדן בכך שכולם יהיו שומרי תורה וחסידים.

ואכן, ההבטחה החלה להתממש במהרה. כשהגיע מועד גיוסו של הבן, ר' הלל, פעל כפי שציווה אביו בעקבות החלום. הוא הצהיר בפני שלטונות הצבא כי הוא סובל מבעיה חמורה בראיית לילה. לאחר בדיקות, שחררוהו הרשויות משירות צבאי. אולם, לימים, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה ("המלחמה הפטריוטית הגדולה" בפי הרוסים), הוכרז על גיוס כללי ומחודש, שכלל גם את בעלי הפטורים הזמניים. ר' הלל, שידע כי הפעם יהיה קשה יותר לחמוק, נאלץ להסתתר ולהתחמק מהרשויות. באחד

הימים, בעת שהמשפחה התגוררה בעיר סמרקנד שבאוזבקיסטן, הגיעו שוטרים צבאיים לביתם במטרה לאתרו ולגייסו. היה זה יום קיץ לוהט במיוחד, ור' הלל יצא אל חצר הבית כדי לשאוף מעט אוויר צח. השוטרים סרקו את הבית ביסודיות, חיפשוהו בכל פינה, ואף יצאו לחצר. להפתעת הכל, על אף ששכב באחת מפינות החצר, הם חלפו על פניו ולא הבחינו בו, כאילו היה רואה ואינו נראה. השוטרים נואשו ושבּוּ על עקבותיהם כלעומת שבאו. אז, בעיניים נוצצות מדמעות של התרגשות והודיה, אמרה לו אמו, הרבנית אלטא: "הנך רואה, בני? אבא מקיים את הבטחתו ומשגיח עליך מלמעלה!"

ההסתלקות לגנזי מרומים

בימיו האחרונים, המשיך הרב אברהם ברוך לתאר באוזני רעייתו המסורה את מסכת ייסוריו הנוראה בימי החקירות והמאסר. כוחותיו הלכו ואזלו, והעיניים הקשים שעבר, יחד עם הסבל המתמשך בתנאי הגלות הקשים, כילו את גופו הטהור. כשהבינה הרבנית אלטא כי הקץ קרב והולך, שיגרה מברק בהול לבנה הבכור, ר' הלל, שיחיש פעמיו ויבוא לקזחסטן כדי להיפרד מאביו בפעם האחרונה. אך לדאבון הלב, המרחק היה רב והדרכים משובשות, ור' הלל הגיע מאוחר מדי – אביו כבר השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה.

טרם הסתלקותו, עוד הספיק הרב אברהם ברוך לשלוח גלויה אחרונה לבניו, ובה דברי פרידה מצמררים וחודרים, המעידים על גודל רוחו ועוצם אמונתו: "יודע אני שימיי ספורים", כתב, "אני חולה אנוש ונוטה למות. מסופקני אם אזכה לבוא לקבר ישראל, אך הנני רגוע ומוותר על זה [על קבורה יהודית], והולך לקראת מותי בלב שלם, בשעה

[ובביטחון] שאני יודע שבניי וצאצאיי ילכו בדרך ה". דאגתו האחרונה, עד הרגע האחרון, הייתה נתונה להמשך דרכם הרוחנית של יוצאי חלציו.

מסירות נפש של אם בישראל

הרבנית אלטא ע"ה נותרה אלמנה צעירה, מטופלת בילדים רכים, שהקטנה שבהם, מרת נחמה לאזאר, הייתה אז כבת שנתיים ימים. המשפחה נותרה ללא משענת וללא כל מקור פרנסה בארץ ניכר ותחת שלטון אימים. מחשבה טבעית עלתה בדעתה: בנה הבכור, הלל, שהיה כבר כבן שמונה עשרה, בחור בריא וחסון, יוכל לצאת לעבוד ולסייע בפרנסת הבית הדלה, כדי שיוכלו לשרוד ולהתקיים בדוחק.

גברת אלטע וילדיה

אך אז, הופיע בביתם החסיד הנודע, הרב יעקב זכריה מסקאליק זצ"ל (שכונה "ז'וראוויצער" על שם עיירת הולדתו), איש צדיק וירא שמים. הוא פנה לרבנית אלטא ואמר לה בדברים היוצאים מן הלב: "בןך הלל ניחן בכישרונות ברוכים וראשו כתריסר, הוא 'עילוי' של ממש! חבל עד מאד שייצא לעבוד ויבטל תורתו. אם תסכימי לשלחו ללמוד בישיבה, תזכי

בעזרת ה' לראות ממנו רוב נחת, תורה וגדולה".

הייתה זו דילמה קורעת לב לאם האלמנה, שכל מחשבותיה היו נתונות להישרדות היומיומית. הבחירה בין לחם צר ומים לחץ לבין עתידו הרוחני של בנה לא הייתה קלה כלל ועיקר. אולם, הרבנית אלטא, אשר חייה כולם היו רצופים במסירות נפש על קידוש שם שמים ועל חינוך ילדיה לתורה וחסידות, לא היססה לרגע. היא קיבלה על עצמה את העצה ואת האתגר, והחליטה מיד לשלוח את הלל לישיבה, שם יוכל לשקוד על תלמודו ולהתעלות בדרך התורה והחסידות. וכדי לקיים את נפשה ואת נפש ילדיה הרכים, החלה הרבנית לאפות עוגיות דבש קטנות, שאותן הייתה מוכרת, ובכך הצליחה להביא מעט מזון לביתה.

אינו ככל הילדים

חסיד מבוגר שהתנדב בבית חב"ד בשדה התעופה², באחת הפעמים הוא פגש יהודי תלמיד חכם שהתגורר בצרפת, ואמר לו: 'בטח אתם מכירים את הילקע פבזנר', תמסרו לו דרישת שלום ממני. היהודי התלמיד חכם הזדעזע ואמר לו: 'ככה אתם בחב"ד קוראים לו? הרי הוא גאון עולמים, אם תתנו לו קצת כבוד זה לא יזיק לכם'. ענה לו החסיד: אתה צודק, פשוט 'אני מכיר את הילקע' מקטנותו, ומחמת ההרגל דבק בו הכינוי הזה, באמת שמאז היותו בחיידר ראינו שאינו כמו כולם, בזמן שאנחנו שיחקנו בהפסקות הוא היה ממשיך ללמוד בכיתה כאילו אין הפסקה'.

² סופר על ידי בנו הרב אברהם ברוך שיחי.

גאון בפיזיקה

ר' איזיק קרסיק

סיפר ר' איזיק קרסיק ע"ה מכפר חב"ד³: בהיותי בגיל עשרים למדתי פיזיקה וכימיה באוניברסיטה במינסק, הייתי מגיע להתפלל מעריב עם אנ"ש בבית הכנסת, פעם אחת הגעתי עם ספר עב קרס שעסק בתחום הלימוד. ניגש אלי הילד 'הילקע' שהיה אז בן 10-11 וביקש ממני לעיין בספר עד למחרת בבוקר, מחמת שובבותו וחינניותו הסכמתי לתת לו את הספר. למחרת בבוקר בתפלת שחרית 'הילקע' החזיר לי אותו. פניתי איליו ואמרתי לו: 'כרגע אין

לי צורך בספר אתה יכול להשתמש בזה עוד קצת זמן', והוא ענה לי: 'תודה, אין לי כבר צורך בו, בלילה עברתי על כולו ואתה יכול לבחון אותי'...

בית הכנסת חסידי

בית הכנסת בסמרקנד

סיפר הרה"ג הלל לנכדו⁴: בהיותי בחור בסמרקנד, היו בעיר שתי בתי כנסת חבדי"ם, בשתי קצוות העיר, הקרוב לביתנו היה של 'בעלי בתים' חסידים, והשני שהיה בקצה השני של

העיר היה חסידי במיוחד, בו התפלל ר' ניסן נעמנוב

ע"ה, ואישיותו השפיעה רבות על המתפללים בהתוועדויות ובשיעורי חסידות והנהגות חסידות וכו', והייתי צועד בשבתות שעה ארוכה כדי להתפלל בבית הכנסת של ר' ניסן ע"ה ולספוג את דרכי החסידים.

³ לבנו הרב אברהם ברוך שיחי.

⁴ הרה"ת שמואל פבזנר שיחי.

יציאה מרוסיה

בתום המלחמה יצא מרוסיה עם מסמכים של אזרח פולני. דבר שעלה הון רב: הן בקניית המסמכים והן בנתינת שוחד לכל מעלימי העין. מאחר ולא היו בידיו המעות לשלם וכן לאמו שהייתה אלמנה לא היו האמצעים להשיג המסמכים, לקח על עצמו ר' יהודה חיטריק ע"ה לשלם את ההוצאות הללו. ומסתבר שר' יהודה חיטריק עזר לא רק ביציאה עצמה אלא גם בכל השהות שלהם עד ליציאה, ועזר להם לקנות מכוונות אריגה שיוכלו לארוג בהם ולהתפרנס. הכרת הטוב בזה לו ולמשפחתו זכורה עד היום הזה.

במהלך יציאתו היה נדרש להתאים את המסמכים לאדם שיוצא איתם, ובזה הרה"ג הלל גילה כישרונות מיוחדים וסייע בכתיבה וחריטה מדויקת. שנים רבות לאחר מכן בראיון לירחון מרכז רבני אירופה הוא נשאל על עזרתו בהכנת מסמכים ליציאה, וחיך ואמר: עדיף לא לספר על כך.

נסיעה לפראג

בתחילה הגיעו לעיר בענסהיים ומשם למחנה העקורים פוקינג שבגרמניה, שם למד הרב הלל בישיבת תומכי תמימים.

בתקופה זו החל את פעילותו הציבורית, כאשר נשלח יחד עם עוד כמה בחורים ואברכים לפראג, בכדי לעסוק בעבודת ההצלה של החסידים שיצאו מברית המועצות, ובדרך שהו בפולין בה שררה אנטישמיות, ועל פי הוראת הרבי הרי"צ היה עליהם לעבור במהירות האפשרית לאזורים בשליטה מערבית.

שנה	שם
1922	1. (שם) הול
1916	2. קאמפאסאן יקניא
1921	3. שולמ
1921	4. מאגאן למה
1926	5. שולמ
1927	6. מניף שולמ מאיר
1927	7. ר-צקס אלחנן
1923	8. גרשון יחזקאל
1925	9. זלמן גרשון
1929	10. גרשון יחזקאל
1925	11. זלמן גרשון
1928	12. שולמ
1925	13. זלמן שולמ
1926	14. קאמפאסאן שולמ
1925	15. מאגאן מנחם
1927	16. שולמ מאיר
1925	17. מאגאן מנחם
1927	18. שולמ מאיר
1927	19. מאגאן מנחם
1924	20. מאגאן מנחם
1929	21. מאגאן מנחם
1920	22. מאגאן מנחם
1926	23. מאגאן מנחם
1929	24. מאגאן מנחם
1926	25. מאגאן מנחם
1928	26. מאגאן מנחם
1925	27. מאגאן מנחם

רשימת התלמידים בפוקינג

נסיעת הרה"ג הלל ועוד כמה מהחסידים לפראג, היתה על פי החלטת חסידי חב"ד ששהו בפוקינג, שראו צורך לשלוח כמה חסידים לפראג, בכדי לעסוק בעזרה הדרושה לחסידים המבקשים לעבור מכולין לגרמניה ואוסטריה דרך פראג. וגם כדי לקשר בין החסידים במחנות לבין הרבי הרי"צ, ולעסקני אנ"ש בכולין ובצרפת (תפקיד שמילא בנאמנות הרה"ת ישראל דז'יקאבסאן שהיגר באותה עת לארה"ב, ותיעד זאת ברשימותיו⁵). פראג היה המקום היחידי בו היה קשר טלפוני וקשר של שליחים, לכל המקומות המוזכרים לעיל. לאחר תקופה קצרה שם, חזר לספסל הלימודים בפוקינג (במקומו נשלח לפראג הרה"ת משה מרוזוב ע"ה, שנשאר שם קרוב לשנה).

בהמשך נשלח בהוראת הרבי הרי"צ לעמוד על מצב הפליטים בווגשייד ולסייע להם בכל הניתן. במשלחת זו נטל חלק עם עוד מספר חסידים, ששהו במשך כמה ימים במחנה ועשו ככל שביכולתם לסייע לנו. כפי שמספר זאת בזיכרונותיו⁶, ומשם הגיע ללמוד בישיבת תומכי תמימים בברינואה שבצרפת.

⁵ זכרון לבני ישראל דז'יקאבסאן (קה"ת תשנ"ו).

⁶ אדמו"רי חב"ד ויהדות אוסטריה זיכרונות מהרב מאיר צבי גרוזמן בעמוד 217.

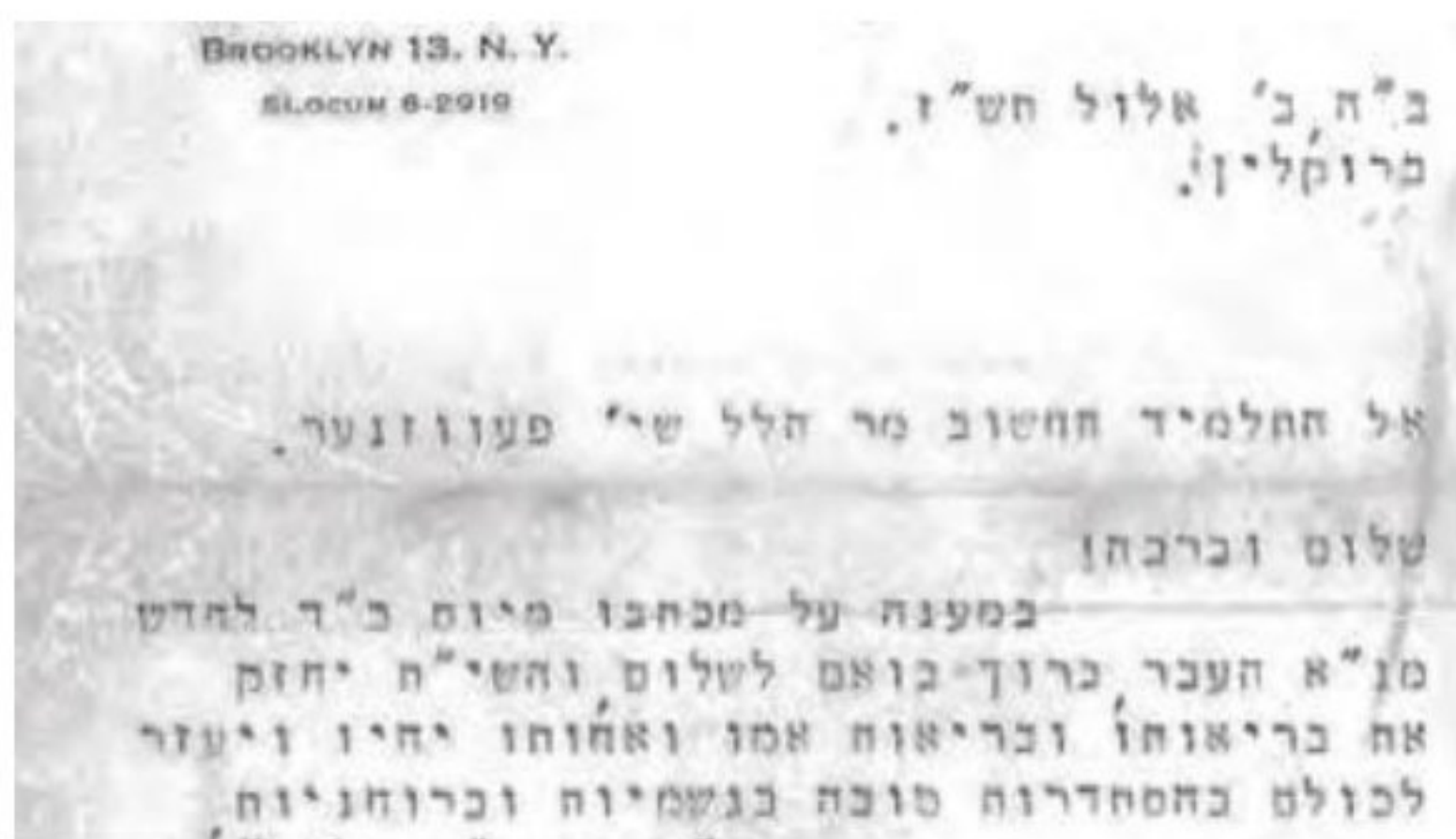
התועדות חסידית בפוקינג

ברכת הרבי ליציאתו בשלום

כפי שעולה ממכתבו של הרבי הרי"צ מב' אלול תש"ז, אל התלמיד החשוב מר הלל

שי' פעוואזנער

שלום וברכה!

מכתב הרבי הרי"צ להרה"ג הלל

במענה על מכתבו מיום כ"ד

לחדש מנ"א העבר ברוך

בואכם לשלום והשי"ת יחזק

את בריאותו ובריאות אמו

ואחותו יחיו ויעזר לכולם

בהסתדרות טובה בגשמיות

וברוחניות.

לימוד אמנות הזביחה

בהמשך הורה לו הרבי הרי"צ ללמוד את מלאכת השחיטה, כפי שעולה מהמכתב מז'

אדר שני תש"ח

אל התלמיד מר הלל שי' פעוונזנער

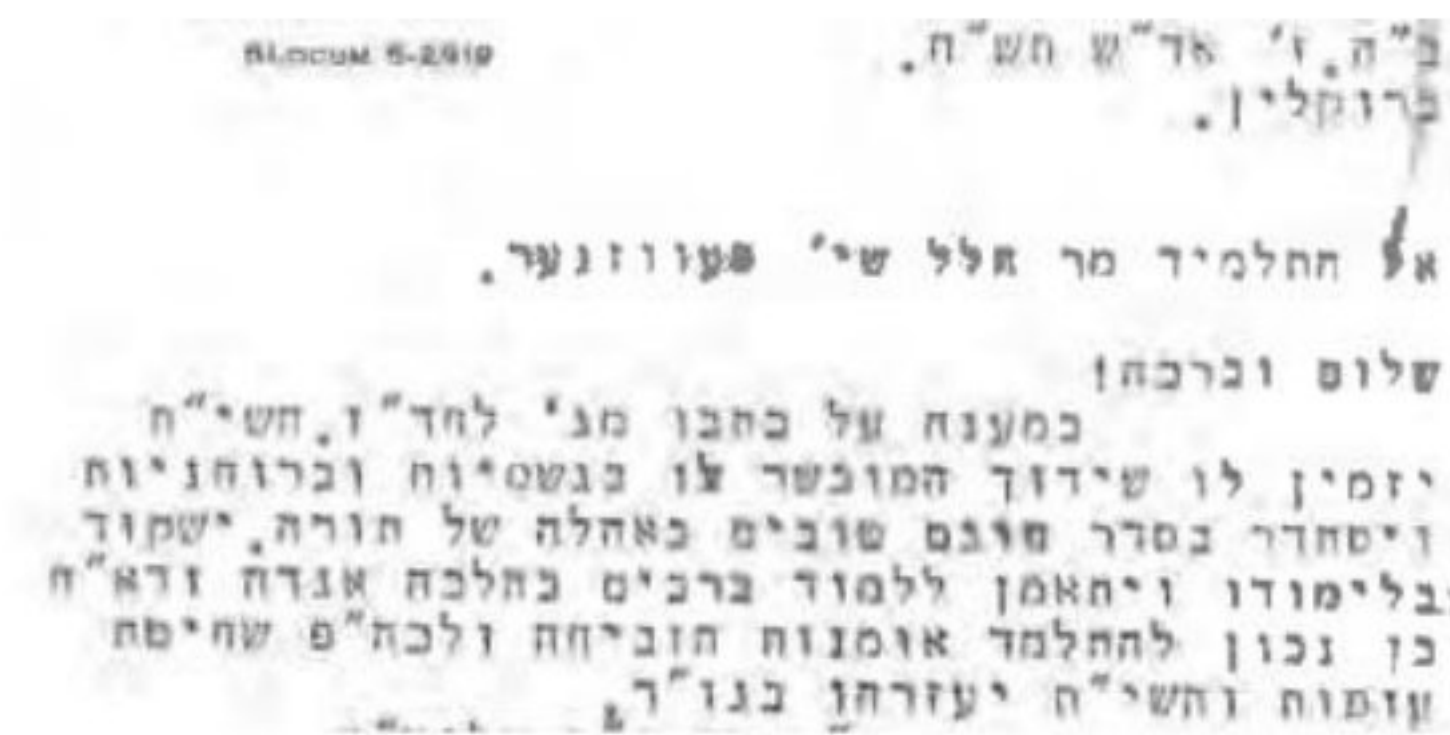
שלום וברכה

במענה על מכתבו מג' לחודש

זה, השי"ת יזמין לו שידוך

המוכשר לו בגשמיות

וברוחניות ויסתדר בסדר חיים

מכתב הרבי הרי"צ להרה"ג הלל

טובים באוהלה של תורה. ישקוד בלימודו ויתאמן ללמוד ברבים בהלכה אגדה ודא"ח

כן נכון להתלמד אומנות הזביחה ולכל הפחות שחיטת עופות והשי"ת יעזרהו בגו"ר.

הרה"ג הלל נסע לאירלנד בסביבות שנת תש"י עם קבוצה של בחורים שם למד את

מלאכת השחיטה, ושהה שם לערך כשנה. למעשה הוא לא נעשה שוחט, אבל למד

להיות בודק ריאות פנים וחוץ, ובשנים שלאחר מכן ידיעה זו הביאה לו תועלת מרובה,

בהיותו רב שנותן כשרות על עופות ובשר, כאשר לא הסתפק בבדיקה של הבודק והיה

מכניס את ידו לתוך הראות ובודק שוב (כפי שתועד בווידיאו).

באותה תקופה הרב זלמן שמעון דבורקין ע"ה היה בפריז⁷ ובין הנוסעים להדריך

השוחטים והבודקים באירלנד, ובחלק מהשאלות היה מפנה להרה"ג הלל שיבדוק

הכשרות של העוף.

⁷ ראה בספר זיכרון הרז"ש דווארסקין, תשורה וולף תש"ע, עמוד 13.

מדובר בתקופה בה אנשים היו קונים באופן עצמאי תרנגולים והולכים לשוחט באופן פרטי, והיה עליו לבדוק את האברים הפנימים (ריאות וסירכות), מליחה והדחה וכו', דבר שהיה כרוך בהרבה מאמץ ועבודה. בתקופה זו לא היה מצוי אכילת בשר, מאחר והעלות הייתה גבוהה מאוד, וכן היה כרוך בהרבה מאמץ.

שידוך

ממענה הרבי הריי"צ מי"א מנחם אב תש"ח עולה כי הרה"ג הלל דיווח לרבי הריי"צ מהשידוך עם הכלה עסקא שתחי' לבית איידלמן, והרבי השיבו לו: במענה על כתבו מיום ו' לחודש זה דבר השידוך עם בת התמים ר' ליב שי' איידעלמאן מרת עסקא תחי' נכון הדבר ויחליטו למזל טוב ובדבר ההסתדרות טוב הדבר אשר

מכתב הרבי הרי"צ להרה"ג הלל

יחפש אחר מקום רבנות ואם יתבקר משוחט ובודק וידיו מתאימות להיות שוחט ובודק נכון אשר יתלמד גם אומנות הזביחה וה' יתברך יצליחו בהסתדרות טובה בגשמיות וברוחניות.

תמונה ממסיבת הווארט

הרה"ג הלל שלח לרבי תמונה ממסיבת הווארט והיא הועברה לספריית הרבי וממנה יש לנו העתק.

לימוד משניות בע"פ

לאחר תקופת החגים בכ"ט
תשרי תש"ט קיבל הוראה
מהרבי הרי"צ ללמוד משניות
בעל כה.
במענה על כתבו, יסדר עצמו
ללמוד בכל יום חול ובשבת ויו"ט

SLocum 6-2919
ביה, כ"ט תשרי תש"ט.
ברוקלין
אל התלמיד פר הלל שי' שויזנער
שלום וברכה!
במענה על כתבו, יסדר עצמו ללמוד
בכל יום חול ובשבת ויו"ט שבעה משניות
בסדר שחרית עם הרע"ב ותו"ט ולימוד בקי
בתפניות בע"פ בדיוק ולחזור עליהם והשי"ת
יחזק את בריאותו בגוי"ר ויצליחו בהסתדרות
טובה בגוי"ר.

מכתב הרבי הרי"צ להרה"ג הלל

שבעה משניות בסדר טהרה עם

הרע"ב [רבינו עובדיה מברטנורא] ותו"ט [ותוספות יום טוב] ולהיות בקי בהמשניות
בעל כה ובדיוק ולחזור עליהם.

וה' יתברך יחזק את בריאותו בגשמיות וברוחניות ויצליחו בהסתדרות טובה בגשמיות
וברוחניות.

ברכה לחתונה

החתונה נקבע לנר שלישי דחנוכה תש"ט,
מספר ימים קודם לכן בי"ט כסלו תש"ט, זכו
לקבל ברכה מהרבי הרי"צ: ליום חגיגת
כלולתם, הנני בזה לברכם בברכת מז"ט,
מז"ט, יתן ה' יתברך שתהי' החתונה בשעה
טובה ומוצלחת ויסתדרו בסדר חיים טובים

SLocum 6-2919
ביה, י"ט כסלו תש"ט.
ברוקלין
אל התלמיד החשוב פר הלל שי'
וב"ב סרת עשקא תהי'
שלום וברכה!
ליום חגיגת כלולתם, הנני בזה
לברכם בברכת מז"ט, מז"ט יתן ה' שתהי'
החתונה בשעה טובה ומוצלחת ויסתדרו בסדר
חיים טובים ומאושרים כפרנסה טובה בהרחבה
וחנהגת בדרכי החסידות והחסידים.
הסברכם
בשם ה' יתברך
[חתימה]

מכתב הרבי הרי"צ להרה"ג הלל

ומאושרים בפרנסה טובה בהרחבה והנהגה בדרכי החסידות והחסידים. המברכם
(בכתב יד קדשו) בגשמיות וברוחניות.

מסירות נפש על שמירת שבת ויו"ט

הוריה של זוגתו הרבנית עשקא שתחי' ר' אריה דוב איידלמן ע"ה וזוגתו סלאווא ע"ה
רצו לצאת מרוסיה, בקיץ תש"ו הגיעו לאוסטריה (איסטריך) והגישו בקונסוליה בקשה
לוויזה.

משום מה השם שלה נשמט מהרשימה, וכך אירע שכל המשפחה קיבלה אשרת כניסה
– וויזה ורק היא לא קיבלה. בלית ברירה המשפחה כולה יצאה מרוסיה לצרפת, והיא
נשארה במחנה מעבר (ששימש את הנאצים ימ"ש) שבו שהו כליטים מהמלחמה עד
להסדרת מעמדם. היא שהתה אצל משפחה יהודית מזרם המזרחי שהייתה להם בת
בגילה. אמה סלאווא ע"ה בכתה מאוד על כך שהיא נאצלת להיפרד מבתה, וגם היא
בעצמה בכתה הרבה, אבל שניהם התנחמו בכך, שעדיף שהטעות הזו קרתה אצלה
ולא אצל אחיה שלום הצעיר ממנה. בקונסוליה נאמר להם שזה ייקח כמה ימים בלבד
עד שיכינו לה ויזה, אבל בפועל זה לקח שישה שבועות.

בכל יום היא הייתה הולכת לאחראי על הוויזות לבדוק מה התקדם, ובכל יום היא
הייתה נענית בשלילה. היה שם יהודי אחד, שהיה אחראי על תחום אחר, והוא אמר
לה שיבוא איתה ויסייע לה בזירוז לקבלת וויזה.

הגיע היום שבו התבשרה שהוויזה שלה מוכנה, היא ניגשה לאחראי והתברר לה שהיא
יכולה לצאת בערב חג השבועות שהיה ביום רביעי.

אלא שלאחר מחשבה נוספת הבינה שנסיעה זו תהיה כרוכה בחילול שבת ויום טוב,
אז היא אמרה לאחראי שהיא אינה יכולה לצאת היום מחשש חילול שבת ויום טוב.

הוא התכרס עליה בזעם ואמר: 'אני לא מבין אותך, בכל יום את מגיעה לכאן לבכות שאת רוצה לצאת מכאן ולהתאחד עם המשפחה שלך, ואז כשסוף סוף מגיע האישור יציאה, את מסרבת לצאת'?

היא עמדה על שלה ולא יצאה למעבר הגבול. היהודי האחראי שאל אותה בהשתוממות: תגידי, גם ברוסיה ככה שמרת על שבת וחג? והיא ענתה לו, בוודאי.

הגעה לפריז

לאחר חג השבועות תש"ו הנערה עשקא שתחי' יצאה לדרך והגיעה לפריז. כשהגיעה לשם היא פגשה בשני יהודים שאמרו לה היכן ממוקמים החסידים בפריז, והם נתנו לה כסף מקומי שתוכל לנסוע למלון פרימה שבו נמצאים הוריה. כמובן, באותה עת לא היו טלפונים והיא לא יכלה להתקשר, אלא להגיע פיזית בעצמה. וכך היה, היא הגיעה למלון של משפחתה והתקבלה שם בשמחה גדולה. שכן כל משפחות אנ"ש ידעו שהיא אמורה להגיע, כי אמה הייתה מבקשת ומזכירה להם להתפלל עליה שתגיע בשלום, והגעתה סימנה לכולם שתפלתם נענתה.

כשאמה גברת סלאווא הגיעה עם משפחתה מרוסיה הם קבלו חדר במלון שנקרא הוטל בדסון, מלון בקצה פריז, הרכבת (כפי שנקרא: מטר) לא הגיע לשם והיו צריכים לקחת עוד אוטובוס עד שהגיעו לקצה העיר. החדר שקבלו היה חלל גדול שחילקו אותו בסדינים ושמיכות לחללים קטנים, כדי שלכל משפחה תהיה פרטיות. בהמשך הם עברו למלון של הג'וינט, ששם קבלו מיטות צבאיות ועליהם ישנו. שולחן לא היה בחדר, והם לקחו קרטונים ומהם עשו איזשהו שולחן.

סיוע להורים בפרנסתם

בעודה בחורה צעירה לימים למדה את מלאכת האריגה ברוסיה, וכשהגיעה לפריז והיה צורך שתעזור בפרנסת המשפחה (כי אמה הייתה כבר מבוגרת), היא ניצלה את ידיעותיה בעבודת האריגה, ובמקום ללכת ללמוד כמו שאר בנות גילה, היא הייתה נוסעת במטרו ובאוטובוס להגיע למקום עבודתה.

קושי נוסף היה שהיא לא דיברה צרפתית, ולא הייתה יכולה לתקשר עם אנשים. היה קורס חינוכי ללמוד את השפה לאחר שעות העבודה, אלא שאביה הרה"ת אריה דוב לא רצה שהיא תסתובב לבד ברחובות פריז, ולכן למדה בתשלום ממישהו שהגיע ללמד במלון שבו שהו. את כל הכסף שהרוויחה מעבודתה הייתה מוסרת בשלימותו להוריה.

לאחר מלחמת העולם השנייה המצב הכלכלי בעולם היה מאוד קשה, ובפרט אצל פליטים שהגיעו ממדינות זרות. אמה גברת סלאווא הייתה עושה סיבוב בשוק ומלקטת שאריות של ירקות, מהם הייתה מבשלת מרק לשבת. היו פעמים שגם זה לא היה, ולא רצתה להראות לחברותיה את מעמדם ומצבם, והיא הייתה מעמידה סיר ריק שאין בו כלום מלבד מים.

מאחר ולא היה תלמוד תורה והיו ילדים קטנים במשפחות אנ"ש אביה הרה"ת אריה דב איידלמן ע"ה הלך להיות 'מלמד' בבתי המשפחות.

עבודתו בישיבה

לאחר נישואיהם בשנת תש"ט, שימש הרה"ג הלל כמשגיח בישיבת תומכי תמימים בברינואה. ולאחר תקופה נוספת עבר לתפקיד מגיד שיעור בישיבה, תפקיד שמילא אותו עד שנת תשל"ט, כמעט שלושים שנה. המשכורת בישיבה לא הייתה גדולה בלשון

המעטה, ר' ניסן הי' נתן לו בכל שבוע 100 פראנק, וכל פעם שנולד עוד ילד במשפחה הוא היה מוסיף לו עוד, אבל לאחר כל ההוספות הללו, המשכורת הייתה מתחת לשכר מינימום.

הרה"ג הלל בהתוועדות בישיבה עם ר' ניסן

תלמידיו מספרים על בקיאות נפלאה, בש"ס ופוסקים, שניכרה היטב בשיעוריו, ומאידך היה מרבה לחוד חידות הלכתיות, וגם לספר מילתא דבדיחותא, בכדי להקל על התלמידים את עומק השיעורים. סגנון הלימוד אצלו היה באופן שגרם לכל אחד להפעיל את הראש בעצמו ולא לסמוך על ההסברים שלו. לאחר שנת לימוד אצלו, התלמידים ידעו ללמוד לבדם גמרא עם מפרשים, כי לצד ההסברים העמוקים, הוא דאג לכך שכל אחד יפתח את כישרונותיו ויבין את הסוגיות לאשורן בכוח עצמו. ובכך העניק להם כלים ללמוד – לימד אותם ללמוד.

חלוקת הכיתות

התלמידים בכיתה היו לאו דווקא באותו גיל, אלא ברמה הלימודית, יכול היה להיות תלמיד בגיל ארבע עשר עם תלמיד בן שמונה עשר באותה כיתה. ההתחלה הייתה

אצל הרב אהרון יוסף בלינצקי, ולאחר מכן אצל הרב שולם דובער המנוס ואצל הרה"ג הלל.

הוא היה מתמקד בהבנת הגמרא, רש"י ותוספת. ולא בכלפול וחידוד. בשלב שלאחרי זה התלמידים היו מגיעים לשמוע שיעורים מכי הגה"ח יוסף גולדברג ע"ה, שדרכו הייתה בכלפול וחידוד⁸.

הרה"ג רב הלל בלימוד עם תלמידים

לב מבין

מספר הרה"ת מנחם מענדל שגלוב שיחי': בהיותי ילד כבן 14 הגעתי לברינואה, נשארתי ללמוד בישיבה במשך ארבע שנים, זו הייתה תקופה ארוכה מהרגיל, שכן כולם למדו בישיבה שלוש שנים, ואילו אני המשכתי ללמוד בה עוד שנה.

⁸ ראה גם ספר ר' ניסן על אופן סידור הלימוד באותה תקופה.

בשנה האחרונה ללימודי בישיבה היה לי מאוד קשה, האוכל והתנאים הגשמיים התחילו להציק לי, רציתי לעזוב. ידעתי שאם אלך לשוחח על כך עם ר' ניסן נמנוב ע"ה, הוא יסביר לי שזה מחשבות זרות וכו', ויש דרך אחת ברורה – לעשות אתכפיה, ולא ידעתי מה לעשות?

כניתי להרה"ג הלל שאף הוא היה מאנשי צוות הישיבה, והייתה לו דמות רבת אנפין, ושוחחתי איתו על כך. הוא אמר לי: אל דאגה, העניין יסודר. ואכן כל הענין הזה סודר לי בצורה מכובדת, הרה"ג הלל אמר לי שההנהלה החליטה שעלי לנסוע לביתי למשך כמה ימים, בשביל התאוררות, נסעתי והתאוררתי וחזרתי ללמוד בישיבה כרגיל.

מאותה שיחה ועזרה שהגיש לי הרה"ג הלל ע"ה נשארה לי כינה חמה ומיוחדת, כשהוא היה מגיע לשכונת הרבי הייתי כוגש אותו ומשוחח איתו בידידות רבה. זכיתי גם להיות מהשותפים בבניית המוסד 'סיני', ותרמתי לבנייתו, כתוצאה מכך, זכיתי לעבור לפני הרבי ביחד עם כל התורמים באותו יום ראשון כ"ו אדר א' תשנ"ב, שהיה היום האחרון שזכינו לחלוקת דולרים (מעניין שבשבת שלפני כן, הייתה קבוצה של תורמים שהגיעה לבית חיינו 770, והרבי דיבר בהתוועדות על בירור צרכת, שהיא אותיות "פרצת"⁹). בשעת חלוקת הדולרים זכיתי לעמוד ליד הרבי שלוש וחצי שעות, ראיתי במוחש איך הרבי מחלק ניסים לאלפי יהודים. וכל הזכות הזו הגיעה לי מחמת הרגישות שגילה כלפי הרה"ג הלל ע"ה בהיותי צעיר לימים.

בסיום דבריו, מדגיש ר' מענדל שגלוב שיחי': שברצונו לומר, שהגה"ח הלל היה ציור של חסיד במלוא המובן של המילה, היה בו שילוב של כמה קווים, עסקנות ורגישות, גאונות וכפשוטות. באותה עת לא כולם שמו לב לשילוב המיוחד הזה, אבל אנחנו שחיינו

⁹ ראה שיחות קודש תשנ"ב ח"ב ע' 429.

ב'דור השביעי', ידענו שזה בדיוק המתכון שהרבי התווה לנו: הרבי לקח איש גאון בכל קנה מידה והוריד אותו לעולם לעניינים הכי ארציים ופשוטים, כמו פתיחת מוסדות לילדים קטנים, טיפול במשכורות ובתנאי שכר וכיו"ב.

הרה"ג רב הלל בלימוד עם תלמידים

זיכרון פנומנאלי

במהלך השנים, עמדו התלמידים בישיבה על גודל בקיאותו, והיו מנסים להשתעשע עמו מדי פעם. הם היו לוקחים חתיכת דף ממסכת כלשהי, היו ניגשים לשאול אותו להיכן זה שייך, והיה מביט לרגע קטן על השורות הבודדות ומיד אומר להם להיכן השורות הללו שייכות. זה יכל להיות קטע מרש"י, תוספות, ואפילו מהרש"א.

מספר הרה"ת יוסף לוין שיחי' מקליפורניה: אפילו שעברו עשרות שנים אני זוכר את השיעורים של הרה"ג הלל ע"ה שהיו נאמרים באהבה וברגש רב לכל תלמיד, הוא פשוט אהב אותנו, כל אחד מהתלמידים הרגיש זאת.

וכל זה מעבר לגאונות שלו, הייתה עליית גג מעל ה'זאל' (אולם הישיבה) ששם היו גמראות עתיקות שהתפוררו. פעם אחת הוא פתח את הגמרא שלו והיה בה חתיכת דף גמרא עתיקה, הוא התבונן בה והפטיר זה שייך לכתובת דף וכו'. החלטנו לבדוק ומצאנו שהוא צדק.

בימים שלאחרי זה התחלנו לשים בכוונה כיסות דפי גמרא עתיקות בגמרא שלו, והוא קלע על השערה באומרו את המסכת והדף באופן מדויק להפליא.

אחרי כמה פעמים שנוכחנו לדעת שהוא יודע ש"ס, הוא אמר לנו: אני מקווה שאתם לא קורעים דפי גמרא בכוונה...

סיפר אחד מתלמידיו הרה"ח ר' מרדכי אלבז שיחי': פעם מצא גזיר של ספר שאינו מוכר, והלך להרה"ג הלל ושאל אותו להיכן גזיר זה שייך, והוא השיב לו לך תביא בבקשה את הספר אבני מילואים, וכשהביא לו פתח והראה לו להיכן זה שייך.

וכך גם סיפר הרה"ת יוסף יצחק קפלן שיחי' מסתריה: בזיכרוננו חי הדבר, שבשנות הממ"ם ראה כיצד תמימים ב770 נגשו להרה"ג הלל בחלק שמתחת לעזרת נשים, והראו לו גזיר מספר 'קצות החושן', והוא אמר להם להיכן גזיר זה שייך...

יום אחד הגיע לישיבה ספר יקר המציאות – ש"ס בכרך אחד, כאשר על פני כל עמוד מצולמים שמונה עמודים בגודל זעיר. הרב פבזנר שש על המציאה "כמוצא שלל רב", ומאז לא מש הש"ס הזה מידיו, הוא דפדף בו בחיבה רבה ללא הרף.

במוחו התרוצצו ללא הרף רעיונות, הערות וחידושים בסוגיה הנלמדת בישיבה, והיה מעיין תדיר בספרים. פעמים רבות היה מתהלך באולם הישיבה מארון ספרים למשנהו, כותח ספרים שונים זה אחר זה ומצרפם במחשבתו לרעיון אחד ארוך, אותו חרת במוחו.

שקוע בתורה

הרה"ג הלל בלימוד

אחד מתלמידיו סיפר שלילה אחד, לפני שהלך לישון, ראה את הרה"ג הלל עומד בזאל ומתפלפל עם הרה"ח ר' שלום בער נוטיק ע"ה (המכונה "שלום בער הגדול"). הרה"ג הלל עמד כשרגלו אחת על הספסל ורגלו השנייה על הרצפה, מולו עמד ר' שלום בער ובתווך הייתה פתוחה גמרא גדולה. כשהשכים לסדר חסידות בבוקר הוא ראה אותם עדיין עומדים ומתפלפלים!

בהיותו מגיד שיעור לנערים צעירים בגיל

ישיבה קטנה, לא ראה את עצמו בתפקיד של אמירת חידושים, אלא התאמץ ללמד איך ללמוד. דרך הלימוד שלו הייתה "עומק הפשט" ברש"י ובתוספות, באופן שכלל ממילא את סברות האחרונים.

אירע שכמה פעמים אמר ביאור על סוגיה מסוימת, מבלי לציין מקור לדבריו, ולאחר מכן מצאו התלמידים שדבריו מופיעים בספר של ראש ישיבה מפורסם. כשהעירו לו על כך, אמר: מה אני יכול לעשות? את כל מה שאני אומר – כבר כתבו? בהזדמנות אחרת הוסיף בהומור: הפעם ניסיתי, לשם שינוי, לבאר את סברות המחלוקת רש"י ותוספות באופן הפוך מכפי שביארתי בפעם הקודמת – אבל התברר שגם זה כבר כתוב בספר אחר...

בכלל, בעת שלמד סוגיה בגמרא, כמעט שלא עיין בספרי אחרונים, אלא למד גמרא כירוש רש"י ותוספת עם מהרש"א וכפי יהושע, ולפעמים גם בקצות החושן וגרש ירחים. דרכו הייתה להעמיק מאוד בעצמו עד להבנת הסברת הסוגיה, סגנון שמזכיר את דרך הלימוד של המהר"ם שיף.

אמר אברך חסידי שהיה מהתלמידים המצוינים בישיבה: בזמנים שהרה"ג הלל ישב כ'משיב' בישיבה, ניגשנו אליו לשאול אותו פשט בסוגיה, לאחר שדיברנו איתו קלטנו עד כמה אנו חלשים בהבנת הסוגיה. לא פעם כשהסביר לנו את מחלוקת רש"י ותוספות קלטנו שכל מה שלמדנו קודם היה בלי הבנה, ראינו אצלו איך כל מהלך הסוגיה מובן אצלו באופן הרבה יותר עמוק ממה שחשבנו שהבנו.

שיעור בהכנה

הייתה לו הנהגה מיוחדת להגיע מוקדם בבוקר לישיבה ולהתפלל עם התלמידים, למרות שזה לא היה בשעות העבודה שהוא היה מחויב להם. הוא היה מפשיל את השרוול להנחת תפילין וחוגר את הגרטל, ומסתובב בזאל הלוח ושוב כשראשו מהרהר במחשבות שונות. תוך כדי הליכה הוא היה נעצר בספריה פותח חלקים שונים מהש"ס ומעיין בהם. כנראה שתוך כדי זה הוא היה מכין את השיעור לתלמידים.

דייקן נפלא

הרה"ג הלל היה נוסע מדי יום אל הישיבה לתחנת הרכבת וכן חוזר על אופנוע. תלמידיו מספרים שהיה יודע זמניו ועתותיו באופן מפליא, עד לרמת דיוק של שניות ממש.

היה נוהג להישאר ב'זאל' אחרי השיעור להשיב לשאלות התלמידים עד שממש כבר לא הייתה לו ברירה. כאשר התקרב הזמן שהיה צריך לצאת, היה אומר לתלמיד שדיבר איתו: יש לנו כעת שלושים שניות לדבר, ובתום הזמן היה מתנצל ויוצא לדרך, ומגיע לרכבת ברגע האחרון כשעמדה לסגור את הדלתות¹⁰.

מבחן בקיאות

הרב פנחס הירשפרונג ע"ה

באחד מכינוסי תורה שהתקיימו ב-770 השתתף הרה"ג הלל ולידו ישב הגאון הגדול הרב פנחס הירשפרונג ע"ה, שהיה רבה של מונטריאול וראש ישיבת תומכי תמימים במונטריאול.

הרה"ג הלל שאל אותו שאלה, והוא לא ענה. אחד האברכים שישב מאחוריהם אמר לו שהרב הירשפרונג אינו שומע כי הוא חוזר עכשיו בעל כה מסכת מסוימת.

הרה"ג הלל שאל אותו שוב והרב הירשפרונג רצה לפתוח ספר (כמדומני גמרא) ולעיין בשאלתו. אמר לו הרה"ג הלל: אצלנו בברינא לא צריך לפתוח את הספר לגמרי, מספיק לפתוח אותו קצת וכבר יודעים מה כתוב בפנים. הגאון הרב הירשפרונג אמר אזוי (ככה)? והתחיל לפתוח גמרות שהיו שם על השולחן, לראות אם הרה"ג הלל יודע מה כתוב בפנים. המשתתפים בכינוס תורה התחילו להסתכל עליהם איך שהם

¹⁰ הודפס בתשורה נוטיק תשע"ט.

כותחים וסוגרים ספרים, במקום להקשיב למזכיר של הרבי הרב חודקוב שדיבר באותו זמן בכינוס הסתכלו עליהם.

הרה"ג הלל רצה לסיים את העניין, ורמז להרב הירשפרונג שצריך לסיים. אלא שאז הרב הירשפרונג הפנה אליו שאלה: היכן כתוב במשנה "שלוחו של אדם כמותו"? והרה"ג הלל השיב לו שזו משנה בברכות. ובכך הסתיימה השיחה ביניהם.

בימים שלאחר מכן התראיין הרב הירשפרונג לאחד העיתונים וסיפר שלאחרונה פגש את אחד מגדולי הבקיאים בדורנו (מי שידע את גודל בקיאותו של הרב הירשפרונג, מבין את ההגדרה מגדולי הבקיאים בדור)¹¹.

היעדרות מהשיבה

בתשי"ד הרה"ג הלל רצה לנסוע לרבי וביקש רשות על כך, הרבי ענה לו: שיכול להגיע בתנאי שהיעדרותו מהשיבה לא תעשה כשיש עוד איש מאנשי הצוות בישיבה שנעדר, ובמקרה זה מדובר על ר' ניסן נמנוב ע"ה, שכן "העבודה בישיבה – תפקידם ושליחותם, ובמילא שער הצלחתם בענינים הכללים והפרטים".

מצורף בזה המענה מט"ו אלול תשי"ד:

בנועם קבלתי מכתבו מבשר שקבל החוזה לכאן. ובודאי יסדר הענינים עם הרה"ח והרה"ג מוהרנ"ן שי' באופן שלא יסעו שניהם בבת אחת, כי אם האחד יחכה לחזרת

¹¹ כך סיפר נכדו הרה"ת ר' שמואל פבזנר שיחי' (ששמע זאת מהרה"ג הלל בעצמו).

רעהו, כי הרי סוף סוף זהו

– היינו העבודה בישיבה

– תפקידם ושליחותם,

ובמילא שער הצלחתם

בענינים הכללים

והפרטים. והאריכות

אך למותר.

פאזנער = פאריז
 ב"ה צמח אלול תשי"ד
 הר"ג והרה"ח אי"א נוי"נ כ"ו
 מוה"ר הלל ש"י
 שלום וברכה!
 בנועם קבלתי מכתבו מבושר שקבלתם לכתוב ובודאי
 יסדר הענינים עם הרה"ח והרה"ח מוה"ר ש"י באופן שלא יסעו
 שניהם בבית אחד כי אם האחד יחכה לחזרת רעהו, כפי הרי"ס וזהו
 היינו העבודה בישיבת תפקידם ושליחותם ובמילא שער הצלחתם בענינים
 הכללים והפרטים והאריכות אך למותר.
 בברכת הצלחה וכוונת

מכתב הרבי להר"ג הלל

דו"ח ממצב התלמידים

הרבי דוחק בו לדווח על מצב התלמידים, ואף מוסיף: "שאף שלכאורה תועלת קטנה
 בהודעה, אבל באמת גדולה היא למאד, כי כשיודעים שמוכרחים להודיע למי שהוא,
 הרי בעוד זמן משתדלים שיחי' מה ועל דבר מה להודיע".

מצורף בזה
 המענה (ג' טבת
 תשט"ז): "לפלא
 שמעת שילהי
 מרחשון לא
 נתקבלו ממנו כל
 ידיעות. ובפרט
 בהנוגע

ב"ה צמח אלול תשי"ד
 הר"ג והרה"ח אי"א נוי"נ כ"ו
 מוה"ר הלל ש"י
 שלום וברכה!
 למלא סמך שילהי ס"ח לא נחשב למנוח כל ידיעות, ובפרט בהנוגע
 למושפעי, שעל המחנכים לעשות מכל אחד ואחד מהם נר להאיר, וכמדובר הענין בזה
 ככה פקדים, והרי הדש ככלו כמח' ימי רצון בו בכלל, ובהנוגע לעבודה זו בפרט,
 וכבר כתבתי ב"ס, שאף שלכאורה תועלת קטנה בהודעה, אבל באמת גדולה היא למאד,
 כי כשיודעים שמוכרחים להודיע למי שהוא, הרי בעוד זמן משתדלים שיחי' מה
 ועל דבר מה להודיע, ויהיה שבהודעות הכי קרובה ימלא את כל האמור.
 ולחודעיתאשר יתמלאו (נמצאו) שלש שנים לבנס שברחם ברוד שליכיא.
 השי"ח יזכה ואת זוגתו שיתנו לגדלו לתורה ולחופה ולסעודים טובים מחוץ חרות
 ומזקק לקמן קמק מסכתב ב"ס מו"ח ארסו"ר וצוקלה"ח נבנים וי"ץ בנוגע למנה
 ישראל בזה.
 בברכה
 קמק מסכתב ב"ס מו"ח ארסו"ר, וז"ל:
 ... ובדבר גזירות השערות - אפסרעניש - דבר גדול הוא במנהג ישראל, ועיקרו
 הוא בחינת דחשארט פיאוח אראש, וז"ל גזירות והנהגת הפיאוח של הראש,
 נחגזו למחר לחרגיל את החינות בענין גשיאח סיק וברכות שחר וברכת הסיון
 וק"ש שעל הספת, וק"ש יחי' בעולם שיגדלוהו לחופה ולחופה ולסעודים טובים
 מחוץ ארנחה בתרחבה ובמנוחה ארעה בנשפיות וברוחניות.

מכתב הרבי להר"ג הלל

בהנוגע

למושפעי, שעל המחנכים לעשות מכל אחד ואחד מהם נר להאיר. וכמדובר הענין בזה

כמה פעמים. והרי חודש כסלו כמה ימי רצון בו בכלל, ובהנוגע לעבודה זו בפרט. וכבר כתבתי כמה פעמים, שאף שלכאורה תועלת קטנה בהודעה, אבל באמת גדולה היא למאד, כי כשיודעים שמוכרחים להודיע למי שהוא, הרי בעוד זמן משתדלים שיחי' מה ועל דבר מה להודיע, ויה"ר שבהזדמנות הכי קרובה ימלא את כל האמור".

ריקוד חסידי בחתונה

דו"ח מהמדובר בהתוועדות עם התמימים

כפי הנראה מהמענות שזכה לקבל מהרבי (כ"ב מרחשון תשי"ח) הרבי רוצה לדעת תוכן ההתוועדויות שקיים לאחר חזרתו מתשרי לישיבה, שהתוועד עם התלמידים על מה שדובר אצל הרבי, ושיהיה לו 'קאך' וחיות לדבר על זה שוב כי ככה ההשפעה מצליחה.

"סוף סוף נתקבל מכתבו

מטוב מרחשון, מבשר

מביאתו שלום לביתו, וכן

מאשר סידר התועדות. ואף

שאינו כותב תוכן ההתועדות

תקותי שתסביר להתלמידים

הענינים שנדברו כאן כפי

הצורך. ובטח לא יסתפק

בפעם אחת אלא יחזור

עליהם, והרי בכגון דא טוב אם מספיק הדבור שתי פעמים מצליח".

שיעורים שנחקקו בתלמידים

סיכר המשפיע הרה"ת יוסף יצחק גורביץ שיחי': בהיותי תלמיד בברינואה זכיתי לשמוע שיעורים מכמה מגידי שיעורים בישיבה, אבל את השיעורים ששמעתי מהרה"ג הלל בגמרא במסכת שבת וגיטין נשאר חקוקים בי עד היום. אני לומד אותם היום וממש שומע את קולו והסברו של הרה"ג הלל מתוכם. אני זוכר שכאשר למדנו בשנת תשכ"ז את הסוגיה בגיטין של 'המביא גט מרקם וחגר, סוריה ומדינות הים', אמר לנו הרה"ג הלל: כשלומדים על המקומות האלו בתורה אנו פועלים בהם כיבוש רוחני, שמביא את ההצלחה והתוצאה בגשמיות, שבאותה עת צבא הגנה לישראל כבש את סוריה, 'רקם וחגר'.

בית, בב' מ"ח חשיח
ברוקליין

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת
שמי"ט סוף' הלל שי'

שלום וברכה
סוף נתקבל מכתבו מטוב מ"ח, מבשר מביאתו שלום
לביתו, וכן מאשר סידר התועדות, ואף שאינו כותב תוכן התועדות
תקותי שתסביר להם הענינים שנדברו כאן כפי הצורך, ובטח לא
יסתפק בפעם אחת אלא יחזור עליהם, והרי בכגון דא טוב אם יחזור
שתי פעמים מצליח.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון
תקי של כיקסו"ח אדמו"ר וצוקלתי"ח נבגים ד"ע.

ולחורעו אשר בו' בסלו חב"ל יטלאו שש שנים לבנים
יוסף יצחק שלישי, ובטח יקשו התעודות כמנהג ישראל, ומועק לקטן
קטע ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע למנהג ישראל זה, ויחי רצון אשר
הוא ויוגחו שיחיו יגדלוהו ביהר עם שאר ילירי' שי' לתורה ולחופת
ולמעשים טובים מחוך הרחבה.

בברכת לבשו"ט

וזיל כ"ק מו"ח אדמו"ר:

...וברבר גדות השערות, אפשקנ"ש- הוא דבר גדול במנהג ישראל.
וקיירו הוא בחינתו דתשאר מ"ח ח"ח, ומיום תגזירה וחנחת חפ"א
של ח"ח, נהגו להיר למרגיל את חתנוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר
וברכות הסיון וק"ש שכל הסבת, וחשיית י"ח" בעולם שיגדלוהו לחור
ולחופת ולמעשים טובים מחוך פרנסה בהרחבת ובמנוחת חרפת בגשמי' זה
וברוחני' זה.

מכתב הרבי להר"ג הלל

באחד מהשיעורים הוא סיפר לנו על קדושתו של ר' איצ'ה דער מתמיד, שהיה נוהג להחליף חולצה משבת לשבת. וכאשר היה מוריד אותה בערב שבת והיו מביטים על הצווארון שלה הוא היה נשאר נקי לחלוטין, מבלי לכלוך וזיעה. והוא הסביר לנו שכאשר עובדים את ה' בנשמה גם הגוף זוכה להיות נקי מלכלוך וזיעה.

הוא בכלל היה סולד מכל עניינים של חיצוניות – דברים שאין תוכם כבוד, ראו במוחש שמה שמעניין אותו אלו דברים שיש בהם משהו עם תוכן פנימי.

אהבת ישראל

במשך השנים למדו בישיבה בברינואה מאות תלמידים שעלו ממרוקו, הרה"ג הלל העניק להם יחס מיוחד של חיבה וקירוב. סיפר הרה"ח ר' חיים מלול שיחי', השליח בקרטיי: באחת השבתות הראשונות שלי לשהותי בישיבה, ראיתי שהגיע בחור חדש, שלא הכיר את מנהגי חב"ד, ופתח בסעודת ליל שבת באמירת זמירות בנעימה מרוקאית. היו כאלו בחורים שניסו להשתיק אותו, והיו כאלו שעזרו לו להמשיך לשיר, בחדר אוכל התפתחה אווירה מתוחה. בהשגחה פרטית עבר שם הרה"ג הלל, לאחר שהאריך בתפילה ב'זאל', עבר במטבח בדרך לביתו, והוא הבחין בכך. הוא מיד השתיק את הבחורים המעליבים, התיישב ליד הבחור המרוקאי, וביחד איתו הסתכל בסידור שלו, ניגן איתו את כל הזמירות המרוקאיות, לעיני כל תלמידי הישיבה. וזאת למרות השעה המאוחרת, והידיעה שבני ביתו מחכים לשמוע קידוש ממנו, הוא נישאר לנגן עם הבחור.

דאגה לשלום כל תלמיד

מספר בנו הרב אברהם ברוך שיחי' באחת השנים שאבי הרה"ג הלל לימד בישיבה בברינואה היו מספר רב של תלמידים שלא חשו בטוב ונשארו בחדריהם לנוח, וכגשתי כמה מהם שהעלו זיכרונות מאותה תקופה ווסיפרו כיצד אבי ע"ה הגיע לחדרם ועבר מאחד אל השני, ושאל לשלומם של כל אחד.

סיפר לי הרה"ת זושא זילברשטין ממונטריאול שבקנדה, בהיותי בחור בגיל ארבע עשר לערך הגעתי ללמוד בישיבה בברינואה, מאחר והגעתי מבית שאינו חבד"י, הייתה לי ההברה ונוסח סידור שאינו תואם את הישיבה.

באחד הימים התלמידים צחקו עלי ומאוד נפגעתי מכך, החלטתי לארוז את חפצי שבכנימייה ולנסוע לביתי, ויותר לא לחזור לישיבה. לפתע התייצב הרה"ג הלל והחל לדבר עמי ולומר לי שחשוב מאוד שיידע שלמרות ההבדלים הקיימים בנוסח התפלה

הרה"ת זושא זילברשטין

ובאופני הגיית תיבות התפלה, כל היהודים מתפללים לאותו ריבוננו של עולם, ולא שייך בזה חילוקים. דברים אלו הרגיעו אותי ונשארתי

ללמוד בישיבה, וכמובן הקמתי משפחה חבדי"ת וזכיתי להיות שליח הרבי במונטריאל.

החזרת תלמיד מפריע לכיתה

בהיותו משגיח בישיבה היה פעם בחור שהפריע למגיד שיעור בכיתה והוא ביקש ממנו לצאת מהכיתה, הבחור יצא והסתובב בחוץ. ראה אותו המשגיח הרה"ג הלל, והתעניין בנסיבות שהוא שווה בחוץ. הבחור ניסה להצטדק בתירוצים שונים, אך הרה"ג הלל אמר לו: תכנס לכיתה ותגיד למגיד שיעור שלך שכתוב במשנה "אלו דברים שאין להם שיעור", אבל השם שלך לא כתוב במשנה (ובמילא עליך להיות בכיתה)...

מעשה בבשר שלא הוכשר כדין

סיפר הרה"ת יוסף לוי' שיחי' מקליפורניה: הטבח בישיבה בברינואה לא ידע כל כך דיני כשרות, והרה"ג הלל אמר למספר בחורים שהיה להם ידע בהלכה שיכנסו למטבח הישיבה ויפקחו על הנעשה. הייתי מבין אותם בחורים שפיקחו על המטבח. פעם אחת הביאו למטבח עופות משחיטה והיה בחור שהיה צריך למלוח ולשטוף אותם מיד, אלא שהוא שכח לטפל בזה, וכך עברו להם שלושה ימים משחיטתם. אמרתי לטבח שאי אפשר לבשל את העופות הללו. הוא הציע לעשות אותם צלי על הברביקיו ולהכשירם¹² (כמו הדין בכבד ששהה ג' ימים). למחרת בבוקר הטבח לא הגיע למטבח, והעובדות שהיו שם לקחו את העופות והכניסו לסיר והעמידו על האש. כשהגעתי למטבח ראיתי את הנעשה ובדקתי החום של הרתיחה והבנתי שזה מאוחר מדי, הפסדנו את הבשר, ודינו לפח¹³.

¹² ראה שו"ע יו"ד סס"ט ס"ב.

¹³ שם ס"ב.

לקחתי את תכולת הסיר וזרקתיו לאשפה, את הסיר הטמנתי היכן שהוא עד שאכשיר אותו¹⁴.

ביום שלאחר מכן הגעתי למטבח וראיתי את הטבח מבשל עופות בסיר הבעייתי, שאלתי אותו היכן מצא את הסיר ואמר שחיפש במשך חצי שעה עד שלבסוף מצא אותו, הוא הכניס לתוכו עופות חדשים שהוכשרו אתמול. רצתי מיד להרה"ג הלל וספרתי לו את כל מה שראיתי. והוא שאל אותי כמה זמן הבשר בסיר ולאיזה חום הגיע הבישול, ולאחר מכן אמר לי: הבשר כשר וניתן לאכול ממנו¹⁵.

כשהגיע שעת ארוחת צהרים הודעתי לשנים מחברי שיאכלו משאר הדברים בארוחה אבל שלא יאכלו מהבשר, שכן יש עליו שאלת כשרות. לפתע מתייצב הרה"ג הלל ונכנס לחדר אוכל, שלא כהרגלו, וניגש אלי ושואל אותי האם אכלתי מהבשר, השבתי בשלילה. הוא אמר לי בבקשה תאכל, אני נשאר כאן לראות שאתה אוכל. הוא ניגש לסיר והביא לי צלחת עם העוף, ואמר לי אם תחליט שאתה לא אוכל ממה שהגישו לכולם, יותר אל תאכל בחדר אוכל¹⁶. כמובן, שאכלתי, הרה"ג הלל נשאר במטבח וחיכה לי עד שסיימתי לאכול...

אחריות על תבשיל שנטרף

סיפר הרה"ת יוסף לוין שיחי' מקליפורניה: בימים ההם לא היה הרבה מה לאכול, ובחורים הלכו עם תחושת רעב, ולכן היינו נכנסים מפעם לפעם למטבח הישיבה לטעום משהו.

¹⁴ שם סט"ו.

¹⁵ שם סט"ז.

¹⁶ ראה שו"ע יו"ד סרמ"ב.

פעם אחת בערב שבת, כשעתיים לפני כניסת השבת, נכנסתי למטבח וראיתי שבסיר של המרק יש עוף שהעצמות שלו שבורות והבשר שלו בצבע שחור. חששתי שאולי לא נשחט כראוי – חשש טריפה¹⁷.

רצתי לבית של הרה"ג הלל (שהתגורר במעלה השביל של הישיבה) וספרתי לו מה שראיתי. הוא לקח את האופנוע שלו ונסע ישר למטבח והסתכל בסיר ובחתיכת בשר. הוא הלך להסתכל בספרים, ולאחר מכן הלך וחזר כמה פעמים כשהוא שקוע וטרוד במחשבות.

לבסוף הוא פסק: שצריך לשפוך את המרק ואת כל העופות שהוצאו מהמרק והוכנו בסיר נפרד, וכן את הבשר שהכניסו בטשולנט מהמרק.

במקום זה הוא לקח סיר גדול והעמיד אותו על האש, והכניס לתוכו תפוח אדמה, אורז וכל מה שהיה אפשר והכין ממנו תבשיל חדש.

כמו כן הוא התקשר לכל בעלי בתים שהתגוררו באזור הישיבה ואמר להם: שהשבת אין אוכל ראוי בישיבה ועליהם לקחת תלמידים לסעודת שבת בביתם. וכך היה.

ועוד זיכרון, באחד הימים בא בחור להרה"ג הלל ורצה לעשות ממנו צחוק בלימוד, ושאל אותו, מה עלי לעשות אם אכלתי מהמרק והעוף הבעייתי? השיב לו הרה"ג הלל בהומור "אין איסור חל על איסור"...

¹⁷ ראה שו"ע יו"ד רסנ"ג.

פרק שני – רבנות

מענה בכל עת ושעה

ידוע הסיפור בגמרא במסכת שבת על סבלנותו הרבה של הלל הזקן, שהתכנה לענות לכל שאלה, אפילו בערב שבת אחר חצות. הרה"ג הלל הלך בדרכו של הלל הראשון בעניין זה, כפי שמעיד בנו וממלא מקומו ברבנות, הרב אברהם ברוך שיחי: בשנת תשס"ה הטלפון צלצל בשתיים בלילה אחר חצות, ומישהו התקשר לאבי עם שאלה הלכתית דחופה. והוא כבר הלך לישון, אבל אמי מורתי שתחי' העירה אותו משנתו והוא מיד ענה לשואל כאילו השעה שתיים בצהריים... לא היה קיים אצלו המושג של 'כעת אין לי זמן לטפל בזה', או מושג של 'שעות קבלת קהל', וגם אצל אמי הרבנית שתחי' כך היה מונח בפשטות, שגם אם הוא ישן, רצונו הוא שיעירו אותו כדי לענות על שאלה דחופה.

בשאלות הלכתיות, כמו בעזרה לזולת – תמיד נענה ברצון ובשמחה. לא היה אצלו זמן שלא מתאים להיענות לבקשה, וכשעסק בהגשת עזרה – השעון כאילו עמד מלכת. לא היתה לו בעיה להשקיע חמש שעות תמימות מזמנו היקר, כדי לעזור ליהודי בעניין נחוץ.

סיפר יהודי מפריז שאביו נפטר באמצע הלילה, והוא לא ידע מה עליו לעשות. הוא התקשר להרה"ג הלל בשעות הקטנות של הלילה, והרב הדריך אותו בכל הפרטים, אל מי לפנות ומה בדיוק לעשות.

דמות של רב בישראל

הרה"ג הלל נאם

מספר הרה"ת חיים שאלט שיחי': זכיתי להכיר את הרה"ג הלל עשרות שנים, ובעיקר משנת תש"נ עד פטירתו בתשס"ט, היה בו גאונות עצומה, הוא פשוט ידע את התורה כולה. וביחד עם זה היה אפשר לגשת ולשואל אותו שאלות הכי פשוטות של עמי הארץ.

גם תלמידיו מציינים זאת¹⁸, שביחד עם היותו רב מורה הוראה, הוא יכל לשוחח איתם בנעימות מיוחדת, בגובה העיניים.

היתה בו מדת צניעות מיוחדת, כפי שסיפר שומר בית הספר 'סיני' – פנחס שיחי': ששם לב שהרה"ג הלל השתמש בשעון יד מפלסטיק פשוט, שנמצא תדיר בכיסו ובודק בו את השעה, פעם אחת אמר לו: שלרב מתאים שעון מכובד יותר. ובתגובה ענה לו: מזה משנה, העיקר שידעו את השעה...

הוא היה בעצמו ניגש לבתים של משפחות שהיו זקוקות לעזרה בשלום בית והיה יושב שם ומקרב את הלבבות. היה לו 'גאון יעקב' בצורה לא רגילה, הוא הרגיל את עצמו לא לפחד מגויים בגשמיות וברוחניות.

¹⁸ אחד מהם הוא הרב יוסף יצחק גורביץ שיחי' ממגדל העמק.

הרה"ג הלל הקפיד לעשות בעצמו את סידור החופה וקידושין ומכירת חמץ, לא הסכים שאף אחד אחר יעשה זאת. רק בשנים האחרונות לחייו הסכים שגם השלוחים יערכו חופה וקידושין.

בתקופה שהיה בית הכנסת ברחוב פאז'ול הוא היה ראש המדברים בכל ההתוועדויות, והיה מבקש שקט בזמן שהוא דיבר. היה מוסר שיעור בליל שבת ומבקש שכולם ישתכּו בו.

במשך עשרות שנים הקפיד להיות שליח ציבור בימים נוראים בבית הסכנת 'סיני', והיה מקיים את הוראת רבותינו נשיאנו ש'בעל התוקע' קודם שיתקע בשופר ילמד את המאמר 'להבין ענין תקיעת שופר' לאדמו"ר הזקן. ובנוסף היה לומד את המאמר "בחר לנו" שהרבי אמר בתשכ"ג, שבו מבוארת פעולת תקיעת השופר.

בשנים האחרונות כשהיה קשה לו לעמוד זמן ממושך, הסכים שאחרים יישו לעמוד התפלה (וגם אני זכיתי להיות שליח ציבור). הוא היה מתקן את בעל תפלה במקומות שזה היה נוגע לקריאה ופיסוק.

גמרות מתעופפות

הרה"ג שמואל עקיבא שליזנגר

באחד משנות הנוני"ם התקיים בבית הכנסת 'סיני' כינוס תורה באחרון של פסח, והזמינו את הרה"ג שמואל עקיבא שליזנגר אב"ד משטרסבורג לדבר בכינוס. הוא הגיע לכינוס מוקדם מהזמן שנקבע ועלה לביתו של הרה"ג הלל, והיה נוכח שם גם הרב מרדכי בלינוב ע"ה. הם החלו לשוחח בלימוד, והייתה שם ריתחא

דאורייתא, באופן של יריות (שיסאריער), התעופכו שם גמרות, ראשונים ואחרונים באופן מבהיל, מי שנכח שם ראה מחזה בלתי רגיל, שהשאר עליו רושם רב. עד היום הם צרובים בזיכרוננו של הרה"ג שליזנר.

כמו כן הוא זוכר שהרה"ג הלל התקשר איליו כמה פעמים ושאל אותו כל מיני פרטים בכשרות שהוא נותן ביצור חלב ישראל, ושיתף אותו באופנים שהוא נוהג לעשות, היה בינינו אימון וכנות אמיתית.

דרשה לחיים

הרה"ת יוסף יצחק גורביץ

סיפר המשפיע הרה"ת יוסף יצחק גורביץ שיחי': בחגיגת בר המצווה שלי – כ' אייר תשכ"ו, ישב על ידי הרה"ג הלל ובשעת הסעודה הוא שאל אותי: האם אני יודע היכן נזכר בתורה תאריך הבר המצווה שלי?

השבתי בשלילה. היו שם עוד רבנים שגם ניסו להיזכר ולא הצליחו.

כשהוזמן הרה"ג הלל לדבר בפני הקהל הוא התחיל להקריא את הפסוק מפרשת בהעלותך "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת". והסביר, שהענן התרומם מעל המשכן ובני ישראל התחילו לנסוע אחרי הארון העדות, שבו היו מונחים לוחות הברית. ומאז נקבע לדורות שכל הליכה של יהודי צריכה להיות אחרי התורה. ובכלל זה חתן בר המצווה הערב שנולד בתאריך זה

שהחלה הנהגה זו. עליו לדעת שזוהי הדרך שאליה הוא מתחבר וצועד במשך כל ימי חייו.

דרשה זו נצרכה בתודעה שלי כל כך, שכעבור שנים כאשר שמעתי את השיחה של הרבי בשידור חי בהיותי בשליחות במגדל העמק, בתאריך הזה בשנת תש"מ, הרגשתי שהרבי חוזר על אותם הדברים שהרה"ג הלל דרש אותם בחגיגת בר המצווה שלי. ובנוסף לכך, זכיתי שנולד לנו בן גם בתאריך סמוך – כ"א אייר, והדברים הללו היו הבסיס לכל דברי התורה שדברתי במפגשים המשפחתיים.

כוחו של רב

פעם אחת הוצרך הרה"ג הלל לנסוע מחוץ לעיר לערוך חופה וקידושין, וביקש מאחד המתפללים בבית הכנסת סיני שייקח אותו לאולם, הנהג בדק את מסלול הנסיעה בספר המפות ויחד יצאו לדרך. במהלך הנסיעה התבלבל הנהג בדרכים וכך אזל ממיכל הדלק במכונית ולא יכלו להמשיך בנסיעה, הרכב נעצר בשולי הכביש, וכך מצאו את עצמם באמצע הדרך, במקום שומם, ולא ידעו כיצד ימשיכו בנסיעתם. הרה"ג הלל ישב ליד החלון והוא דפק עליו ואמר ג' פעמים: אנו זקוקים לדלק.

כעבור מספר רגעים נעצרה מכונית, שממנה יצאה אישה עם מיכל דלק, וניגשה אליהם ושאלה האם הם זקוקים לדלק?! הם השתוממו מהנס המופלא, ושאלו אותה: כיצד ידעה שהם זקוקים לדלק? והיא ענתה: כאשר נסעתי בכביש ראיתי רכב שנעצר בצידי הדרך, חשבתי לעצמי: בטח הם לא יכולים להמשיך בנסיעה כי חסר להם דלק, ומאחר ויש לי ברכב מיכל רזרבה של דלק, אגש ואציע להם.

תשרי אצל הרבי

הנסיעה לרבי בכל השנים הייתה משאת נפשו של הרה"ג הלל, וממנה שאב כוח וחיות למשך כל השנה. נסיעה לתשרי לרבי, היתה אצלו בבחינת חוק בל יעבור. בפעם הראשונה היה זה בתשרי תשי"ד, ובשנית בשנת תשט"ז, ומאז ללא הפסקה בכל שנה (מלבד פעם אחת, בשנת תשל"א) גם לאחר ג' תמוז, עד תשרי תשס"ח. אפילו בהיותו תשוש ביותר, אש ההתקשרות לנסיעה לחצרות קדשנו בשמחת תורה בערה בו בכל עוז, הוא לא היה מרפה מהסובבים אותו ומבני המשפחה עד שהצליח להשיג את מבוקשו, ואז לא היה קץ לשמחתו.

סיפר הרופא האישי המסור ר' משה אברג'ל שיחי', כי בחזרתו למרות טורח הדרך בגיל ובמצב כזה, היה חוזר מלא חיות וכוח הרבה יותר מכפי שהיה לפני הנסיעה. כפתגם הידוע "רבי לא שנא, חייא מנין" – אם לא נוסעים לרבי פעם בשנה מניין יהיה חיות בעבודת ה'.

כפי שסיפר בנו הרה"ת יוסף יצחק שיחי', שתאריך ההסתלקות של הרה"ג הלל בד' תשרי תשס"ט, הוא ממש במלאות שנה מהעדר נסיעתו לחגי תשרי לרבי.

הרה"ג הלל בריקודים בשמחת בית השואבה

התוועדות חסידים בחג הסוכות

ביומן שפרסם הרה"ת אשר פרקש¹⁹ שיחי' מימי חג הסוכות תשמ"ט, הוא מספר שלאחרי שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בליל ב' דחול המועד סוכות נערכה התוועדות בסוכה (כנהוג מידי שנה לערוך התוועדות בסוכה אחרי הוועידה העולמית של צעירי אגודת חסידי חב"ד), ונכחו שם משפיעים ורבנים, כמו: המזכיר הרחמ"א חדקוב, הרה"ח ר' מענדל פוטערפאס, הגה"ח דוד חנזין, הרה"ח יצחק שפרינגער, הגה"ח הלל פבוזנער, הגה"ח ישראל פרידמן, ועוד.

¹⁹ תשורה פרקש – פלדמן תשע"ז.

בתחילה חזר הרה"ח ר' יואל כהן על השיחה שנאמרה בערב זה, ולא רמז מן דיבר הרב לאבקובסקי שי' ענין בנגלה. אחר כך הגיע הרב חדקוב בתחילה הוא לא רצה לדבר, אבל אחרי הפצרות מרובות מר' מענדל וכו' התוועד למשך זמן.

אחרי שהלך הרב חדקוב הפציר ר' מענדל מהרב הלל פבזנער להתוועד, ונתן לו הרבה משקה. הוא ביקש ממנו שיסביר מה ניתן ללמוד הוראות משיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בלילה זה. אחר ששתה הרבה לחיים, התחיל לדבר, ואמר שלפני שלמדים הוראות מתוכן השיחה יש ללמוד קודם כל מעצם הענין שכ"ק אדמו"ר שליט"א מדבר אלינו, והרי מי אנו ומה אנחנו ואין לנו שום ערך לגביו כו'. ואעפ"כ אינו חוסך מזמנו וכוחותיו ומרבה לדבר שיחות ולהתוועד שעות על גבי שעות, מה שלא היה כזאת אצל רבותינו נשיאנו, נשיאי חב"ד, מעת התייסדות חסידות חב"ד.

וסיפר ענין נפלא, שהיה עמו לפני כעשרים שנה, כשהיה ביחידות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א, והרבי תבע ממנו לפעול ולהשפיע בקהילה ובאנ"ש וכו'. ואמר לכ"ק שהוא בטבע "א איך-ניק", היינו, כמו מופנם, ואין בטבעו לפעול ולהשפיע על אחרים.

ואמר הרב הלל: שכששומעים מילים כאלו מהרבי, ישנם שני אופנים איך תופסים הענין, ומה התוכן מזה. אחד יתבונן ב"אשרינו מה טוב חלקנו" שבזה, שהרבי מוסר נפשו לדבר אליו ואשר זוכה לקירוב כזה פנימי, עד אשר יוצא בריקוד של שמחה. ואמנם חשבון נכון הוא, אבל לפעמים הוא נשאר בזה, ולא יצמח מזה שום פועל ממש.

אבל יש חסיד שיתבונן במסירות נפש של הרבי לדבר אלינו, ובמילא ידרוש ויתבע מעצמו לקחת הדברים בלבבו בפנימיות וימלא הרצון והכוונה של הרבי להביא לפועל ממש ובאופן בקיום נצחי.

אח"כ דיבר בענין שמחת בית השואבה והמבואר בדא"ח שענין "ושאבתם מים בשמחה" הוא השמחה בהקבלת עול דראש השנה, שהרי מים אין להם טעם, ובעבודה זהו ענין הקבלת עול מלכות שמים, שזהו העבודה דראש השנה, שאז מקבלים עול מלכות שמים, אבל כיון שחסר בזה השמחה הרי זה נשאר במקיף. ועל זה בא העבודה דסוכות שממשיכים הקבלת עול בפנימיות ובשמחה, ומזה נמשך הבכנ בפועל על כל השנה כולה.

שקוע בלימוד

סיפר הרה"ת שמואל קרביצקי שיחי': כשדודי הרה"ג הלל היה מגיע להרבי, הוא היה נעזר בספריה שלי, שהייתה יחסית גדולה ועמוסה בספרים תורניים. הוא היה נכנס לביתי, ולפעמים גם ללא דפיקה בדלת, ניגש ישר לארון הספרים, לוקח ספר ומעיין בו, לפעמים יושב וטומן ראשו בו, וכעבור דקות אחדות יוצא מביתי. פעם אחת הוא התקשר אלי הביתה, ומיד שאל אותי האם ה'פני יהושע' אצלך בבית הוא דפוס וילנא? כשהשבתי כן, הוא ביקש ממני לפתוח אותו בעמוד מסוים ולקרוא עשרים שורות מלמטה בעמוד ב'. כשסיימתי להקריא פשוט שמעתי צליל של סיום השיחה... באחת השנים הוא התארח אצלנו ובעוד המזוודות מונחות ברחוב ולא הוכנסו הביתה, רץ הרה"ג הלל לארון הספרים הוציא משם את אחד מספרי הגמרא עיין בו, ולגמרי שכח מהמזוודות שהיו מחוץ לבית.

ראיית נרות שבת

ועוד סיפר הרה"ת שמואל קרביצקי שיחי': כשהרה"ג הלל הגיע אלינו לבית באחד מלילות שבת, הוא שם לב שאופן החלוקה בין הסלון לפינת אוכל אינו מאפשר ראייה ישירה של הנרות שבת שהיו מונחים על הפסנתר בסלון, למי שסועד בחדר אוכל את סעודת שבת (רק למי שיושב בראש השולחן). הוא אמר לי: סאיז געווען גוט אויב די וונט ניט פארשטלאן = להוריד את הקיר כדי שכולם יראו את הנרות שבת. כעבור תקופה כאשר שיפצנו את הבית עשינו כהוראתו, וכשבא אלינו לביקור הוא ראה זאת וחיך והיה שבע רצון מאוד...

תפילה באריכות

הרה"ג הלל היה משכים מדי שבת בשבתו ולומד חסידות במשך שלוש שעות, ולפעמים אף יותר. אחר כך היה הולך לישיבה ומתפלל באריכות. בני ביתו מעידים שסעודת יום השבת הייתה מתחילה בביתם בדרך כלל בסביבות השעה שלוש.

המשפיע הרה"ת יוסף יצחק גורביץ שיחי' זכר עד היום את המקום שבו הרה"ג הלל היה יושב ומתפלל, הדבר הזה נחקק בו לעשרות שנים, כיצד בכל שבת בסיום תפלת הציבור, היה מכסה את עיניו בטלית ויושב במקומו בדביקות ובריכוז בלתי רגיל.

עשרות שנים לאחר מכן, סיפר אחד מבעלי התשובה שהיו באותה עת ב'גרוכ' שההשפעה העצומה בראשית הדרך הייתה כאשר הגיע לישיבה וראה את תפילתו של הרה"ג הלל באריכות ובדבקות מיוחדת.

הרה"ג הלל היה ניגש לעמוד בתפלת נעילה ביום הכיפורים, והרגש והצליל של מילות התפלה שבקעו ממנו היו מעוררים כל לב. המשפיע הרה"ת יוסף יצחק גורביץ שיחי'

סיפר ששנים רבות לאחר מכן כשהתפלל נעילה המנגינות והצלילים הללו היו צפים ומעוררים בו זיכרונות מהעבר. וכאשר היה שומע בעל תפלה אחר הוא הרגיש שזה לא זה, ומשהו פה מתכספס...

חזרת חסידות

כשהיה חוזר מאמר דא"ח ברבים, היה כל אחד יכול להבין את המאמר, שכן היה מבאר את הקשר בין האות הזו לאות שלפניה בצורה ברורה ונהירה.

עוד מנעוריו ידע את כל ספר התניא בעל פה. גיסו השליח במרוקו הרה"ח ר' שלום איידלמן ע"ה סיפר שבהיותו בחור מבוגר בישיבה בברינא, ידעו חבריו של ר' הלל שהוא יכול ללמוד פרק תניא שלם בעל פה בתוך שעה וחצי.

כל פעם שלא מצאו מישהו שיחזור מאמר בעל פה בשבת קודש בעת 'רעווא דרעווין', היה לוקח את ספר המאמרים של הרבי הרי"צ, מעיין באחד המאמרים במשך עשרים דקות ולאחר מכן היה חוזר עליו בעל פה.

ידידו הרה"ח ר' שלום בער נוטיק ע"ה סיפר בזמנו כי פעם, תוך כדי התוועדות בישיבה, הזכיר המשפיע ר' ניסן ע"ה את העובדה שבתניא מופיעה המילה 'כלומר' מעט מאוד פעמים. לא חלפו מספר דקות והרה"ג הלל אמר את מספר הפעמים שמופיע המילה 'כלומר' בתניא.

מסירת הרצון

באחת הפעמים שבנו הרב אברהם ברוך שיחי' חזר מהישיבה, הוא שוחח עם אביו על מה שלמד בישיבה, וסיפר לו שזה עתה למדו את המאמר הראשון בהמשך תרס"ו, ולא

הבין שם כמה ענינים. אביו החל לבאר לו את כל הענין בטוב טעם. כשסיים, שאל אותו: "טעטע מתי למדת את המאמר?" ענה לו: "בהיותי בחור צעיר השתתפתי בחתונת אחד מחברי, והחתונה הסתיימה בשעת לילה מאוחרת, החלטתי להישאר ער ולהשתתף בסדר חסידות בבוקר, ובאותו בוקר למדתי את המאמר הזה ומאז הוא נחקק בי"... כנראה שכאשר לומדים במסירות נפש הלימוד נעשה חי ומשתמר בזיכרון שנים רבות.

מדות טובות

הרה"ג הלל עסק הרבה בעבודה עם עצמו ובתיקון המידות, היה מעביר על מידותיו ומוחל על כבודו. גם כשמישהו פגע בכבודו, לא היה עושה מזה עניין.

לאחר פטירתו התפרסם מה שאמר לו הרבי בשנת תשמ"ו לאחר השיחה המפורסמת בנוגע לתוקף מעמדה של הרבנות בקראון הייטס, והמרא דאתרא נקרא 'אביר שבאבירים'. למחרת כשעבר הרה"ג הלל בחלוקת דולרים לצדקה אמר לו הרבי: "דאס וואס מען האט גערעדט נעכטן וועגן אביר שבאבירים – מיינט אויך אייך" [מה שדובר אמש אודות 'אביר שבאבירים' – הכוונה גם אליכם]. וכמובן, הרה"ג הלל לא פרסם את הדברים הללו.

ביקור חולים בפועל

הרה"ת שולם בער לאבקובסקי

סיפר הרה"ת שולם בער לאבקובסקי שיחי': אבי הרה"ח נחום ע"ה סבל בתקופה האחרונה לחייו ברגליו, והיה לו קשה ללכת עקב הצטמקות ורידי הדם ברגלים. באחד הימים בא לבקרו ידידו הרה"ג הלל, וכאשר שמע ממנו על סבלו, הוא רץ למטה, לכניסה של הבניין, והביא את האופניים שלו (מוטור ציקל)

והעלה אותם לקומה השנייה, ועזר לו להתיישב עליהם ונתן לו לפדל בפדלים, תוך כדי דיבור עימו, כשהוא מחזק את רוחו ומעודדו...

סיפור זה מתקשר לכל האווירה שהייתה באותה עת בין החסידים, שהרגישו אחד את השני באהבת אחים, לדוגמא: החסיד הרה"ת ישראל נח בלניצקי ע"ה אמר: בכל היום אני מתפלל שר' נחום יחלים כבר. ואם אין תרופה לכך, הרי על זה מבקשים "בורא רפואות", שמשמעותו היא שה' יתברך יברא תרופה מיוחדת לכך...

לעזור ליהודייה בגשמיות

במהלך השבעה על בתו שטרנא קלמנסון ע"ה שהיתה המנהלת של בית הספר לבנות 'סיני', סיפר אחיה הרב יוסף יצחק שליט"א, שפעם אחת בשנות המ"מים הגיע הרה"ג הלל לביתו ושאל את זוגתו הרבנית עשקא שתחי', האם יש לה שמלה יפה מהשמלות שלובשת בשבת כדי להשאיל אותה לגברת אחת? הרבנית הייתה מופתעת מאד, שלא לומר יותר מזה. ובעלה הסביר לה: שיש גברת שביקרה כעת במשרדו, והיא אמורה

לעבור מבחן קבלה למשרה שחפצה בה, ולדעתו, אם תלך עם הבגדים שלה בטוח שלא תתקבל לעבודה. אבל אם תלבש שמלה מכובדת כמו שיש לרבנית היא תתקבל לעבודה. מיד הסכימה הרבנית לתת את אחת משמלותיה המכובדות לא בהשאלה אלא במתנה.

רגישות אנושית

באחד מביקוריו בארץ הקודש צעד עם אחד מנכדיו להתפלל בבית הכנסת סמוך, כאשר נכנסו לבית הכנסת הוא הבחין בבחור מחוסר בית שמסתובב שם, הוא אמר על כך לנכדו: צריך לדאוג לבחור הזה. הנכד ענה: ראיתי אותו עכשיו אוכל. ענה לו הרה"ג הלל: לא די לדאוג לו לאוכל צריך לדאוג לו גם לבגדים...

סיפור נוסף ימחיש את הרגישות שלו לזולת ולהרגשה טובה לסביבה. זה היה לאחר שהרבי הוציא ממיכאל את פעולות הכישוף, מיכאל התקרב לתורה ומצוות ובין היתר היה מגיע מידי יום לביתם של הרה"ג הלל וזוגתו הרבנית לאכול יחד, לאחר מכן היה לומד עמו בחברותא. באחד מן הימים, מיכאל התמחה בהגעתו והרה"ג הלל התיישב לאכול פת שחרית, לאחר שסיים לאכול ולברך ברכת המזון, התייצב מיכאל בביתו, כאשר הבחין בו הרה"ג הלל הוא התיישב לאכול עמו יחד, כאילו לא אכל כלום לפני כמה דקות²⁰.

²⁰ כך סיפר נכדו הרה"ת שמואל פבזנר שיחי'.

כוחו של הרב לקבוע שאלות במבחן רפואי

סיפרה בתו גברת שטרנא קלמנסון ע"ה: היה יהודי בשם מרדוש – מרדכי, הוא למד רפואת שיניים, והיה לו קשר עמוק עם אבי הרה"ג הלל. הוא סיפר לנו שהיה לו מנהג לבוא לקבל ברכה לפני הבחינות שעבר. תוך כדי דברים הרה"ג הלל היה שואל אותו כל מיני שאלות בחומר שלמד והוא ענה. והיה זה פלא עצום, שכל השאלות שהרב שאל היו במבחן... דבר זה חזר על עצמו בכמה בחינות. לאחר מכן הוא חשב לעצמו, שבכוח דיבור הרב ובתורה שלו, נקבע שאלו יהיו השאלות במבחן...

מילה של רב

באחת הפעמים חזר הרה"ג הלל מהלויית המת, הנהג שלקח אותו לביתו שוחח איתו על המצב הכספי של המוסד 'סיני', הרה"ג הלל הציע לו להיות שותף בהחזקת המוסד בתרומה, הנהג אמר שאין עליו כסף, אחרת היה תורם בשמחה. אמר לו הרה"ג הלל: 'תוציא את מה שיש לך בכיסים'. הנהג טען שאין לו כלום בכיסים, ואף הוסיף, שהחליפה שלובש כעת חזרה היום מניקוי יבש ואין בכיסים כלום. אמר לו הרה"ג הלל: אם כן ממה אתה חושש, תכניס את ידך לכיס ותוציא את מה שיש לך. הנהג הכניס את ידיו לכיס, ולתדהמתו הוציא משם חבילת שטרות שאותה מסר לרה"ג הלל.

ידע בהנדסה

מספר דוקטור ג'ארי כהן שיחי': יום אחד טסתי לרבי לחגוג את חג הסוכות ושמחת תורה, ומצאתי את עצמי יושב ליד הרה"ג הלל פבזנר. באותה תקופה עבדתי על התזה

שלי לתואר שלישי בניתוח מספרי, שעסקה בקביעת התכונות של סלע נקבובי, שהיו בעלות חשיבות רבה בהפקת הנפט.

הרה"ג הלל שאל אותי: במה אני עוסק? עניתי לו: שכעת אני כותב דוקטורט. הוא שאל באיזה תחום? הייתי בטוח שהסבר מפורט יעלה על הידע שלו, עניתי באופן מעורפל, בנושא של יצור נפט. הוא התעקש שאספר לו יותר, ובסופו של דבר עניתי: "אני מחפש את הקואפיצנטים האופייניים של סלע נקבובי".

הוא ענה לי: אה, אתה מתכוון ללחץ קפילרי ולפרמיאביליות יחסית?!"

נשארתי המום: המונחים הטכניים הללו היו ידועים רק למומחים, וכך פתאום הרב ציטט אותם בטבעיות! במהלך הנסיעה, הוא סיפר לי את הסיפור הבא: כשהייתי צעיר, היה לי בן דוד שלמד מדעים והפך למהנדס אווירונאוטיקה. זה היה בזמני תחילת התעופה. יום אחד שאלתי אותו: "למה אתם בונים מטוסים שכנפיהם מאונכות לגוף המטוס? היה עליהן להיות מעט משופעות כדי להפחית את ההתנגדות לאוויר. כך, הנסיעה תהיה קלה יותר. ובן דודי ענה לי: מה אתה מתערב? אתה הרי תלמיד ישיבה, ואינך יודע דבר בהנדסה. ואז הוא הסתכל עליי בחיוך ואמר: חבל שלא הקשיב לי. כך היו חוסכים עשרים שנה באווירונאוטיקה...

אכפתיות וסיוע לסטודנט

מספר ד"ר שמואל קולסקי שיחי': בשנת תשנ"ז הייתי מתמחה ברפואה בכריז, ובתור סטודנט, מצאתי את עצמי מבצע משמרות בבית הרפואה, דבר שדרש פעמים תכופות לינה במקום. במהלך השבוע המשמרות לא היו עבורי בעיה. אבל בשבת, זו הייתה בעיה גדולה, שכן הייתי צורך לכתוב על גיליון רפואי מדדים ועוד דברים כאלה, לחבר

מכשירים לחשמל וכו' מה שהיווה בעיה רצינית עבורי בנוגע לשמירת שבת כהלכתה. איכשהו הצלחתי כל פעם להחליף את המשמרת עם סטודנטים אחרים, שלקחו את השעות שלי בסוף השבוע והשלמתי להם את השעות הללו במהלך השבוע. כך הדבר הצליח לי ב"ה במשך כמה חודשים.

אלא שיום אחד הגיע למחלקה מתמחה חדש ממוצא מוסלמי, שבעיניו הבקשה שלי להחליף איתו משמרות בשבת לא מצאה חן בעיניו כלל. ולא עוד, אלא גם הלך לסטודנטים האחרים, שאיתם הייתי מבצע את ההחלפות, ושכנע אותם שיפסיקו לעזור לי, ושיותר לא יבצעו איתי החלפות במשמרות של שבת. כתוצאה מכך, כששיבצו אותי במשמרת של שבת, לא הייתה לי שום אפשרות להחליף עם אף אחד.

זה היה באמצע החורף, הייתי אמור להיות במשמרת בשבת משמונה בבוקר עד חמש אחר הצהריים בבית הרפואה. הייתי מאוד נבון, לא ידעתי מה לעשות.

כשבועיים לפני אותה שבת, השתתפתי בחתונה בפריז. שבה היה נוכח הרה"ג ר' הלל ז"ל. נגשתי אליו וסיפרתי לו את הבעיה שלי: שמחוסר ברירה עלי להתייצב למשמרת גם בשבת. שאלתי אותו כיצד עלי לנהוג: מה מותר לעשות ומה אסור? ברגע הזה ציפיתי שהרב יתן לי עצה או תשובה הלכתית שתעזור לי (שדרך אגב הוא גם נתן לי בהמשך). לפתע בפנים רציניות הוא הלך לקרוא לרב הגה"ח ר' מרדכי בלינוב ז"ל, שגם נוכח באותה חתונה, ולעוד יהודי, וביקש מהם לצאת מחוץ לאולם.

אני זוכר את זה כאילו זה קרה אתמול: איך שהציג בפניהם את הדילמה שלי, את הבעת פניו הרציניות, ואמירתו: "אני מקים כאן בית דין של שלושה, וכוסק שערבי שמציק ליהודי בשמירת שבת, חייב מיתה!"

ובכן, מאותו יום והלאה, לא הייתה לי אף פעם שום בעיה בנוגע לשמירת שבת בעבודה ב"ה (אינני יודע אם הסטודנט הערבי מת, אבל מה שבטוח שהבעיה נפתרה, וחדלה מלהתקיים).

מבחינתי הדבר המפליא כאן, הוא נקודת המבט שלו: דבר ראשון שהוא לא יכל לסבול שיש גוי שמיצר את דרכו של סטודנט יהודי. וגם שהדבר כל כך נגע לו שהוא לא היסס באמצע חתונה, לצאת ולטפל בכך, לקרוא לרבנים נוספים ולהקים בית דין וכו'.

התוועדות שהשאירה חותם לדורות

הרב מיכאל טייב

מספר הרב מיכאל טייב שיחי': לא כולם יודעים שההתקרבות שלי לרבי, הייתה קשורה בדחיפה שהרה"ג הלל פעל בי.

וזה דבר המעשה: בחג הסוכות תש"ן הייתי בחור צעיר לימים, היו לי שאלות מציקות,

עליות וירידות בהתקרבות שלי לרבי,

השתתפתי בהתוועדות חסידית בסוכה של בית הכנסת סיני, הרב הגאון הלל התוועד ולקח הרבה משקה, וכטוב לבו ביין טבל את אצבעותיו במשקה והחל לכתוב לי על המצח את אותיות של שם הוי'. ואמר לי אתה לא יכול להישאר כאן, עליך לנסוע לרבי מהר. ככה הוא דיבר איתי שוב ושוב, עד שכמעט האיר הבוקר...

הגעתי הביתה ואמרתי להורי שעלי לנסוע לרבי בנוי יורק, הם לא הבינו מאיפה נפלתי עליהם... אבל לאחר ששיגעתי אותם הצלחתי לבסוף לנסוע לרבי לכבוד שמחת תורה.

ומאז הכל היסטוריה, הרבי ראה אותי בהקפות ונתן לי עידוד בידיו הקדושות ועורר בי את עצם הנשמה...

הרב הגאון הלל היה בשבילי כמו אבא ממש, כשהתחזקתי בקיום תורה ומצוות הוא למד איתי חסידות כל שבת בבוקר בשעה 8 וחצי עד התפלה. וגם כל יום הייתי בא להתפלל מנחה מעריב בבית הכנסת והייתי לומד איתו שולחן ערוך הרב. הרב הלל היה הרב שערך לנו את החופה והקידושין. את כל ההכנות לחופה עשיתי בביתו, הוא הזמין מונית וביחד נסענו לאולם החתונה...

שמירת שבת

סיפר חתנו הרה"ח חיים סלונים שיחי': יש לנו ידיד גדול הגביר ר' גבריאל ברדה ומשפחתו שיחיו שהתקרבו ליהדות והרבה בזכות חמי הרה"ג הלל, אני זוכר שבערב יום כיפור תשנ"ה, הוא ביקש מהם להפסיק לנסוע בשבת, וכתוצאה מבקשתו הם אכן הפסיקו לנסוע בשבת

בזכות תפילה אחת

בלילה שלפני הלוויה של הרה"ג הלל הגיע לבית המשפחה יהודי מבוגר שעמד ומירר בבכי. הוא פנה אל הבנים האבלים שעמדו במקום ואמר להם: הרב לא היה רק אבא שלכם הוא היה גם אבא שלי.

וכאן החל לספר, ששנה קודם לכן עבד במקום בו חייבים לעבוד גם בשבת. פעם אחת היה לו חופש מהעבודה ביום שבת והוא יצא אפוא לחפש בית כנסת כדי להתפלל,

למזלו פגש את הרה"ג הלל פבזנר, ושאל אותו איפה יש בית כנסת? הרה"ג פבזנר הזמין אותו לבא עמו לבית הכנסת, ושם הם התפללו את כל התפילה.

לאחר התפילה שאל אותו הרב והיכן אתה מתפלל כל שבת? הלה סיפר שבכל שבת הוא נמצא בעבודה מחוסר ברירה. הרה"ג פבזנר הודיע לו כי מעתה ואילך בכל שבת הוא יגיע להתפלל כאן ובעזרת השם לא יפטרו אותו ממקום העבודה והכל יהיה בסדר. ואכן היהודי ניגש למנהל העבודה שלו וביקש חופש בכל השבתות, הלה במפתיע נענה לבקשתו, ומאז סיים היהודי את סיפורו לא עזבתי את הרב, מאז עבר בית הכנסת של הרב למבנה אחר ותמיד עברתי ביחד אתו. בזכותו התחלתי לשמור שבת ללמוד שיעורי תורה לחיות כיהודי²¹.

השפעה מביקור במוסדות 'סיני'

גיא פלג

בחודש טבת תשס"ד (2004) סיפר כתב ערוץ 1 הישראלי – גיא פלג, שהוא עומד להתחתן בעוד מספר שבועות, זוגתו לעתיד פעילה במפלגת שמאל – 'שינוי', וכלל לא היה בדעתם לערוך חופה וקידושין לפי ההלכה היהודית. הוא מעיד על עצמו: אני חילוני בן חילוני. התכוונו לערוך חתונה אזרחית לכל

דבר, אולם כשהגעתי לביקור בצרפת עם עמיתי לתקשורת הישראלית, וערכנו סיור היכרות עם הקהילה היהודית בצרפת ובמוסדות 'סיני', ראיתי את שמירת המסורת היהודית נוכח גלי האנטישמיות ויחס הממשל כלפיהם, התרגשתי מאוד והודעתי לכולם בסיום הביקור: החלטתי להתחתן כהלכה. הרה"ג הלל שהיה נוכח במקום הגיב: אילו הייתה הנסיעה רק עבור זה – דיינו²².

²¹ מתוך המהפכה הצרפתית עמוד 50.

²² מתוך אתר חב"ד און ליין.

פרק שלישי – ניהול מוסדות

'סיני'

גולת הכותרת בעשייה הציבורית שלו, היא ללא ספק הקמת מוסדות 'סיני', בהם מתחנכים לתורה ומצוות אלפי תלמידים. במשך עשרות שנים כיהן כמנהל המוסדות. בשנים הראשונות של נשיאות הרבי, הרבי תבע ממנו ללא הרף בהזדמנויות שונות, במענות וביחידויות לעבוד בעסקנות למען כל היהודים בצרפת. וזאת מלבד ההדרכות הברורות בענייני הנהגת הישיבה וכו'.

צעירי חב"ד כפשוטו

סיפר בנו הרה"ח הרב יוסף יצחק פבזנר שיחי': כשכנסתי לעולם השליחות בשנת תשמ"א, בתחילה סברתי שאני חסיד צעיר ונלהב, ואילו אבי משתייך לחסידים מבוגרים מהדור הקודם... אבל למעשה, כשהתחלתי לעסוק בהרחבת המוסד, גיליתי מהר מאוד שיהיה עלי לעבוד עוד הרבה מאוד עד שאצליח להיכנס לנעליו הרחבות של אבא. הדבר המפליא הוא שלמרות שהיה 'א קאפ מענטש' (אדם שכלי) שאהב שכל, הוא התבטל לענינים של הרבי לגמרי, כאחד הצעירים...

חנוכת הבניין

בחודש תשרי תשנ"ב קריית החינוך המפוארת נפתחה. בבניין אוכלסו מוסדות חינוך בהם לומדים החל מגיל שלושה חודשים (מעון וגני ילדים) ועד לחתונה (בתי ספר

לבנים ולבנות). מלבד זאת אוכלסו בבניין מרכז קהילתי, מקוואות, שני בתי כנסת (אחד בנוסח חב"ד והשני בנוסח ספרדי), חדר אוכל ענק עם מטבח מאובזר ועוד.

אי אפשר לתאר את ההד והרעש שהיה בתקשורת הכללית בשעה שפתחנו את המוסד. זו היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה של צרפת, שנבנה בית ספר יהודי. כל בתי הספר, קיבלו מבנים ישנים יותר או ישנים כחות, וכאן מדובר בקומפלקס מפואר המתנשא לשבע קומות ובו 8500 מ"ר. גם הגודל של הבניין נעשה בהוראת הרבי, באופן שנצל את השטח שקיבלנו עד המקסימום האפשרי.

הרבי ראה חשיבות רבה בבניית בנין גדול ומפואר בצרפת, ורצה שזה יהיה מודל לחיקוי למוסדות אחרים. וכן הורה לארגן ביקורים במקום בכדי שיראו כמה משקיעים בחינוך היהודי.

מסע הגבירים אצל הרבי

לקראת שבת פרשת ויקהל תשנ"ב, הגענו לרבי קבוצה של כמאה איש ובהם תורמים והעוסקים בתכנון ובניית הקריה, בראש הקבוצה עמדו חברי ההנהלה ובראשם אבי הרה"ג הלל.

ביומן בית חיינו²³ מאותה תקופה נכתב שלקראת שבת ויקהל (כ"ד אדר א') הגיעו שתי קבוצות אורחים, אחת מצרפת בראשות הרה"ג הלל ובנו י"י, והשניה ממונטריאול קנדה עם השליח הרה"ת מ"מ שיחי' רסקין. נוכחותן של הקבוצות הורגשה במהלך השבת ב770, ותוכניות מיוחדות אורגנו עבורם במשך השבת ולאחריה.

²³ עמוד 5.

נודע שכאשר הרבי חזר מאוהל בשעה 4:45 הוא שאל את המזכיר האם הקבוצה מפריז הגיעה כבר.

במהלך ההתוועדות בשבת דיבר הרבי בשיחה השניה על נתינת צדקה ללא חשבון, ולאחר מכן החלו לנגן את הניגון של מדינת צרפת, שנתהפך לקדושה – "האדרת והאמונה לחי עולמים כו", והרבי עודד את השירה בשתי ידיו הקדשות. לאחר מכן עברו לפניו הרה"ג הלל ובנו י"י עם מר יורם מרדכי דרעי (שזכה בגורל והצטרף לקבוצה של התורמים) ונתן להם בקבוק משקה להתוועדות שתתקיים בבית הספר היהודי 'סיני'.

ביום ראשון כ"ו אדר ראשון בעת חלוקת דולרים, ניגשנו לרבי ואבא, מסר לרבי את מפתח הבניין. הרבי לקח את המפתח, בירך אותנו, ואמר בחיוך רחב: 'להתחיל מיד

הרה"ג הלל מוסר לרבי מפתח של קרית החינוך 'סיני'

בבניית בניין חדש! נדהמתי, הרי זה עתה סיימנו לבנות קומפלקס שיאכלס את כל המוסדות, ולידו עומדים קרוואנים מוכנים לשימוש המוסדות, ובשביל מה כעת לבנות עוד בניין? לאחר זמן הקרוואנים נשרפו, והשאלה נפתרה. רק לחשוב אם חס ושלום היו בהם תלמידים...

יום לאחר מכן אירע האירוע שטלטל את כל העולם היהודי, הרבי נסע לאוהל של הרבי הרי"צ ושם בעת עמדו להתפלל על הציון קיבל אירוע מוחי. כשחזרנו אחרי כמה ימים לצרפת, היינו כואבים ומבולבלים מהמצב האיום והנורא.

הוראת הרבי שהתבצעה על ידי הפקיד הגוי

הרה"ג הלל היה דוחק בבנו הרה"ח יוסף יצחק ואומר לו: נו.. נו.. הרבי אמר שצריך לבנות עוד בניין, והוא היה מתחמק, כי הבין שצריך כוחות נפש וממון רב, ולא היה יכול לחשוב בכלל על התחלת פרויקט נוסף. פעם אחת אמר לי אבי, מה אתה חושב אם תתחמק מההוראה הזו, הגוי יכריח אותך לבנות עוד בניין..

וכך היה, כעבור כמה שבועות נקראתי לפגישה בעירייה. שם ספרתי להם על ההוראה של הרבי לבנות עוד בניין, ואז מנהל המחלקה אומר לי, תשמע: הרבי שלכם נביא! התברר שלא סתם קראו לי לפגישה, לעירייה הייתה תוכנית כינוי ובינוי של כל הרחוב הזה, והם רוצים לפנות את הפעוטון ואת כל הדיירים שם לאזורים אחרים עם כיצוי של העירייה (ודבר זה עומד להתפרסם בימים הקרובים).

ואז הבנתי מה שאבי הרה"ג הלל אמר לי, אם לא תשמע מיד להוראה מהרבי, הגוי יכריח אותך....

כמובן, מיד הגשנו בקשה חדשה לעירייה להקצאת שטח חדש לבנות עוד קומפלקס, עברו כמה ימים, וקבלנו אישורים מיוחדים. אלא שאז החליטה העירייה שלא להרוס את הרחוב וכך נשאר בידינו המבנה הישן, וגם הקצאת שטח ואישור לבניין חדש.

קשר אישי עם נשיא צרפת

במהלך עשרות שנות שליחותו של התפתח קשר חם עם כמה מאנשי השלטון של פריז וצרפת כולה. הם מצידם חיבבו אותו והזמינו אותו כמה וכמה פעמים לפגישות. באחת הפעמים כאשר הוזמן לאירוע כלשהו הוא ישב ולמד בביתו כמה דקות לפני

שהיה אמור לצאת, לאחר מכן הלך להתלבש, ותוך כדי הפטיר לנכדו ששהה בסמוך אליו, אתה יודע מה ההבדל בין גוי שונא ישראל לגוי שמראה שהוא אוהב ישראל? וענה מיד: ההבדל הוא, שבינתיים המוסדות נהנים (הכוונה היא שעל ידי קשריו עם אותם גוים המוסדות הרוויחו).

ואכן הרה"ג הלל עמל בהתוויית קשרים חמים עם ראשי הממשל בצרפת, ובהם גם נשיאי המדינה. האפיזודה הבאה תלמד על היחס המיוחד: היה זה לפני כמה שנים, כאשר הנשיא לשעבר מר שיראק קיבל משלחת יהודית בארמונו, ובמהלך הפגישה, התיישב בצד יחד עם הרה"ג הלל ויבדל לחיים טובים בנו הרב יוסף יצחק שיחי', ושוחח עמם על פעילותם הברוכה בשם הרבי, על האנטישמיות הגואה בצרפת.

עוד על הקשרים המיוחדים עם הנשיא שיראק סיפר בנו הרב יוסף יצחק לפני מספר שנים: שיראק הוא 'חסיד' גדול של אבי. הוא מספר תמיד לחבריו, כשהרב פבזנר מצווה עלי משהו, אני לא מעז לסרב... לא פלא, שבספרו של שיראק "האלמוני מהאליזה" נכתב בהבלטה על הקשרים עם הרבנים לבית פבזנר.

לזכות

הורינו היקרים

הרב הגאון החסיד אברהם ברוך ודינה פבזנר

הרבנית עשקא פבזנר

הגברת חיה סגל

לאדיכות ימים ושנים טובות

